

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA RESTAUROVÁNÍ**

**RENEŠANČNÍ SGRAFITOVÁ VÝZDOBA
ZE 16. STOLETÍ
NA FASÁDÁCH DOMŮ V PRACHATICÍCH**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**AUTOR PRÁCE: Eliška Hrubcová
VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Vladislava Říhová**

2008

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
Ateliér restaurování kamene
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eliška HRUBCOVÁ**

Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**

Studijní obor: **Restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů**

Název tématu: **Renesanční sgrafitová výzdoba ze 16. století na fasádách domů v Prachaticích**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

V teoretické bakalářské práci se budete zabývat souborem sgrafit v městském jádru Prachatic. Popíšete současný stav fasád, budete se věnovat komparaci s historickou fotodokumentací a popisy, budete sledovat problematiku restaurátorských zásahů na jednotlivých objektech a pokusíte se o nalezení grafických předloh pro jednotlivé výjevy. Práci doprovodíte obrazovou přílohou vybraných charakteristických ukázek, které budou dobře dokumentovat téma a doplňovat text. Při psaní, úpravě textu i příloh budete dodržovat pravidla psaní bakalářských prací stanovená FR UPce. Zásadní body práce (rozhodnutí o výběru děl, koncepce katalogových hesel apod.) budete konzultovat s vedoucí diplomové práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Krčálová, J., Renesanční nástěnná malba, in: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989.

Šamánková, E., Architektura české renesance, Praha 1961.

Poche, E., Umělecké památky Čech, sv. III, Praha 1980.

Hilmera, J., Prachatice. Městská rezervace státní památkové správy, Praha 1953.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Vladislava Říhová
Katedra humanitních věd FR

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2008

L.S.

doc. Jiří Novotný, akad. sochař
děkan

dne

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na mojí práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou, nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice (pobočka FR Litomyšl).

V Litomyšli dne

Eliška Hrubcová

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá výhradně konkrétními dochovanými památkami renesančního sgrafitářství ve městě Prachatice. Fasády zdobené sgrafitem jsou v práci vzevrubně popsány. Dekorativní prvky jsou zmapovány, jsou zde identifikovány figurální výjevy. Pro výjevy, které byly dějově identifikovány, byly hledány předlohy studiím literatury o německé a italské grafice 16. století. V práci jsou předloženy výsledky tohoto studia.

Práce se také zabývala zmapováním dohledatelných restaurátorských a jiných zásahů do sgrafitových fasád. Známé zásahy jsou zde zmíněny a stručně popsán jejich charakter, pokud se taková informace našla.

Součástí práce je také obrazová příloha, kde jsou prezentovány současné fotografie sgrafitových fasád a výsledky studia možných předloh.

Abstract

This bachelor work is dealing with the study of renaissance sgraffito, survived on the fronts of buildings in Prachatice. These decorated facades are thoroughly described in the work. There are decorative components charted and the figurative scenes identified in the work. For the scenes identified, there has been an attempt to find models, which could have been used, or some similar cartoons, by the study of German and Italian graphic of the 16th century. The results of this procedure are introduced in the bachelor work. We were also engaged in mapping the (known) formerly interferences to the sgraffito-fronts, conservating or any kind. Those known intervencions are mentioned and briefly described, if possible.

Also picture-section is a part of this bachelor work, in which recent photos of the fronts and the results of the study of graphic are displayed.

Seznam užitých zkratek

arch.	archiv, archivní
cit.	citace, citovaný (-á, -é)
ČB	České Budějovice
č.p.	číslo popisné
dok.	dokument
inv.	inventář, inventární
JSH	<i>Jihočeský sborník historický</i>
lit.	literatura
MěÚ	Městský úřad
M.-S.	Mareš-Sedláček
násl.	následující
NPÚ	Národní památkový ústav
pol.	polovina
pozn.	poznámka
PT	Prachatice
red.	redakce, redigovat
roč.	ročník
RZ	restaurátorská zpráva
S.-Š.	Sláma-Šofferle
sgraf.	sgrafita, sgrafitový (-á, -é)
<i>Soupis...</i>	<i>Soupis památek historických a uměleckých v království českém, politický okres prachatický, Praha 1913</i>
stol.	století
ulož.	uložený (-á, -é)
ZPP	<i>Zprávy památkové péče</i>
<i>Zprávy..</i>	<i>Zprávy památkové péče</i>

Obsah

1. Úvod	8
2. Sgrafitové fasády	10
2.1. Dům č.p. 1	10
2.1.1. Popis	10
2.1.2. Restaurování	10
2.2. Dům č.p. 9	11
2.2.1. Popis	11
2.2.2. Předlohy	15
2.2.3. Restaurování	17
2.3. Dům č.p. 28	18
2.3.1. Popis	18
2.3.2. Předlohy	21
2.3.3. Restaurování	21
2.4. Dům č.p. 29	21
2.4.1. Popis	22
2.4.2. Předlohy	24
2.4.3. Restaurování	25
2.5. Dům č.p. 30	26
2.5.1. Popis	26
2.5.3. Restaurování	26
2.6. Dům č.p. 33	27
2.6.1. Popis	27
2.6.2. Předlohy	28
2.6.3. Restaurování	28
2.7. Dům č.p. 36	29
2.7.1. Popis	29
2.7.2. Předlohy	30
2.7.3. Restaurování	30
2.8. Dům č.p. 41	30
2.8.1. Popis	31
2.8.2. Předlohy	32
2.8.3. Restaurování	33
2.9. Dům č.p. 61	34
2.9.1. Popis	34
2.9.2. Restaurování	34
2.10. Dům č.p. 71	35
2.10.1. Popis	35
2.10.2. Předlohy	37
2.10.2. Restaurování	37
3. Závěr	39
3.1. Vyhodnocení poznatků	39
3.1.1. Vročení	39
3.1.2. Výběr námětů	39
3.1.3. Umělecká kvalita	40
3.1.4. Restaurování prachatických sgrafit	40

3.1.5.	Potenciální předlohy a podobné grafické práce	42
3.2.	Vyhodnocení práce	43
4.	Poznámky	44
5.	Literatura a prameny	56
5.1.	Literatura	56
5.2.	Prameny	58
5.	Obrazová příloha	60
6.	Údaje pro knihovnickou databázi	

1. Úvod

Z dnes již bohaté literatury na téma sgrafitové výzdoby se dozvídáme, že sgrafito, kresebná technika¹ původem z Toskánska, si získalo ve druhé polovině 16. století značnou oblibu v zaalpské středoevropské renesanci.

Sgrafitová technika představovala vcelku levný způsob, jak přiblížit výraz fasády dobovému slohovému názoru. Jedná se zejména o známé a časté členění rustikou, iluzivní bosování a jiné iluzivně napodobené stavební prvky, jako lizény, sloupky, rámy oken a dveří a podobně, které rozhodujícím způsobem mění výraz fasády. A tak, jak napsal restaurátor Václav Špale², sgrafitová výzdoba provedená zejména na fasádě starších středověkých objektů je často jediným nositelem architektonického výrazu dané slohové epochy a bez ní v dané slohové podobě přestává výraz existovat.³

Vedle řady v českých zemích dochovaných příkladů výsostně technicky a výtvarně dokonale provedených sgrafitových výzdob⁴ literatura neupírá hodnotu také těm, které považuje za rustikální, lidovější.⁵ Právě k takovým patří sgrafita v Prachaticích.

Město Prachatice během 16. století zaznamenalo největší hospodářský rozmach ve své historii, zejména díky prosperujícímu obchodu se solí, ale i s obilím a sladkem. Stavební aktivita provázela toto dění, zdá se, hlavně od druhé čtvrtiny století. Během této doby vznikla veškerá výzdoba, kterou budeme sledovat, a je jistě důvod se domnívat, že některé hodnotné památky nebyly dochovány.⁶

Literatura zmiňuje ve sledovaných letech stavební aktivitu italských přistěhovalců a usedlíků⁷, zatím však chybí archivní důkaz o jejich účasti na uměleckých projektech výzdob fasád. Naopak jsou známi tři tehdejší prachatictí malíři⁸ – je ale také nelze dávat do spojitosti s tvorbou sgrafit. Stavitelé objektů i autoři sgrafit na jsou tedy zcela

neznámí. Většinou lze jen usuzovat na domácí autory, více či méně poučené.

Renesanční sgrafitová výzdoba ze 16. století je v Prachaticích dochována na fasádách celkem devíti měšťanských domů a na dvorní fasádě tzv. Staré radnice. Na jejich průčelích najdeme výzdobu v tématickém rozpětí od jednoduchého členění psaníčky (tzv. rustiku) až po složité mnohafigurové kompozice. V této práci každý objekt popíšeme, pokusíme se identifikovat náměty výjevů (příp. najít jejich grafické předlohy). Tyto poznatky srovnáme s informacemi z literatury.

Zmíníme také známé předchozí rekonstrukční, restaurátorské (konzervátorské) a stavební zásahy do objektů, které měly na sgrafitovou výzdobu bezprostřední vliv. Shromážděné poznatky o restaurátorských zásazích shrneme a získáme tak přehled o četnosti, technikách a technologiích zásahů.

Tyto poznatky a (tam, kde se to nabízí) zhodnotíme a srovnáme stav výjevů v jednotlivých etapách hlavně v závislosti na různých zásazích. Hodnotu takového postupu vidíme zejména v ujištění se v tom, nakolik restaurátorská „interpretace“ zasahuje do podoby díla, a ukázání na konkrétních příkladech. Výsledek by snad mohl i přinést skromný (na malém vzorku odpozorovaný) příspěvek do poznávání vývoje názoru na restaurování sgrafit.

2. Sgrafitové fasády

2.1. Dům č.p. 1

(*Stará radnice*)

Tzv. *Stará radnice* v Prachaticích je významnou památkou renesančního stavitelství. Byla postavena v sedmdesátých letech 16. století a její přední fasáda je bohatě zdobena soudobou malířskou chiaroscurovou výzdobou. Sgrafitovou techniku zde tvůrci užili pouze na méně akcentovanou fasádu dvorní.

2.1.1. Popis ⁹

Dvorní fasáda *Staré radnice* je zdobena velmi jednoduchým sgrafitovým kvádrováním. Objevuje se zde kvádrování dvojího typu. Jeden typ představuje nejjednodušší linkou provedené dělení fasády, druhý typ je proveden tak, že je každý imaginární kvádr zvlášť orámován a mezi kvádry je ponechána vždy mezera. Obojí je provedeno prorytím do hnědého podkladu.

2.1.2. Restaurování

- 1992 a 2003. ¹⁰

Z restaurátorské zprávy z roku 2003 se dozvídáme, že v obou etapách bylo prováděno zpevňování, injektáž, a v první fázi „celková rehabilitace“. V druhé fázi pak odstranění narušených vrstev a tmelení vápenným tmelem. Ve zprávě je i výčet použitých materiálů. ¹¹

2.2. Dům č.p.9

(Knížecí-, Schwarzenberský-, Národní dům)

Rožmberský městský dům ¹² byl postaven nákladem Viléma z Rožmberka roku 1572. Později byl přestavován, poslední výrazná přestavba kol.r. 1832 jej zbavila obloučkové atiky. ¹³

Současný stav fasády budeme porovnávat se staršími popisy, a použijeme jich vděčně také tam, kde se výjev pro dnešek nezachoval.

Jednotlivé historické popisy se od sebe navzájem liší. Jedním z důležitých faktorů, který mohl ztížit či znemožnit správné pozorování, jsou samozřejmě zásahy do sgrafit (např. přeštukování, přetření novými nátěry ¹⁴, nebo později naopak odkrývací, rekonstrukční restaurátorské zásahy) Pro porozumění rozdílům ve srovnávaných popisech lze říci k okolnostem, za kterých vznikaly, snad tolik: nejstarší popis, vydaný r.1891, byl vypracován brzy po sejmutí ¹⁵ novější omítky, a právě možnými zbytky této vrstvy omítky mohlo být pozorování výjevů určité ztíženo. Druhý popis, vznikl r. 1913 po první restauraci díla roku 1911. ¹⁶ Další popisy jsme nenašli, ale měli jsme k dispozici další prameny, které nám dovolily podobu výjevů zhodnotit. ¹⁷

2.2.1. Popis

Jižní fasáda je celoplošně zdobena sgrafity šedého podkladu s bílým (tónovaným? ¹⁸) intonacem, ornamentálních a figurálních námětů. Zadní část domu - levá část jižní fasády, je mírně ustupující, fasáda je tak opticky rozdělena na dvě části přibližně stejné plochy.

Na pravé části fasády jsou výjevy přerušované nepravidelně prolomenými zaslepenými původními okny. Ta jsou dvě a jsou ornamentálně a iluzivně-architektonicky orámována. Horní okno z obou boků listovcem, spodní zprava listovcem, zleva pletencem. Nad oběma je iluzivní půlkruhovitě zaklenutá nika s lasturou. ¹⁹ Na levé části jsou

okna proražena nověji, pravidelně, a výjevy jsou tak na některých místech porušeny mimo původní okenní proluky. Původní ornamentálně rámované okenní otvory můžeme pozorovat čtyři, dva v horní části fasády a dva další ve spodní části. Horní dva jsou rámovány ze všech stran špatně dochovaným provazcem (?). Levé okno je větší a je provazcem iluzivně zaklenuto do půlkruhu, z pravého menšího je vidět jen levý rám, který končí pravoúhle. Dvě spodní původní okna jsou umístěna ve hlubších kónických nikách, orámovaných velkoryseji. Levé má po stranách mohutný pletenec, pravé kosočtverečný ornament. Obě mají v konše iluzivní niky lasturu, v lunetách pak levé ornament z listů, pravé bílé pole s dvěma prázdnými kruhy. Levé má jeden tento prázdný kruh, v půli dělený, nad vrcholem iluzivní niky. Nika pravého okna zasahuje do pole okna novějšího, jak byly na fasádě rovnoměrně rozmístěny, toto novější okno je o tento rozměr zpět zmenšeno. Rehabilitace výrazně staršího ²⁰ okna s nikou a ornamentálním orámováním je výsledkem poslední rekonstrukce fasády. ²¹

Fasáda je horizontálně dělena do pěti pásů nad sebou. Horizontální dělení je provedeno jednoduchými pásky, s výjimkou oddělení druhého a prostředního pásu, na něm je patrný špatně dochovaný provazcový (?) ornament. Tento předěl je zdůrazněn také průběžným plastickým profilem.

Výjevy se dochovaly pouze ve čtyřech horních pásech. ²² Obrazy jsou řazeny vlysovitě za sebou ²³, odděleny většinou jen jednoduchými pásky, někde je užito ornamentu z listů. Vystupující část fasády je z boku zdobena průběžným, římsami přerušovaným, pletencem. Na nároží budovy probíhá z obou stran pás s ornamentem z listů.

Pásky s výjevy (odshora, vždy zleva doprava):

Levou polovinu horního pásu zabírá jediný výjev, přerušovaný zjevně až proražením novějších oken. Zobrazuje pitku (či hostinu) několika mužů a žen. Muži jsou oděni do dobových oděvů, ženy jsou dvě, jedna oblečená a jedna s obnaženými ňadry. K tomuto výjevu se vztahuje nápis pod ním.

SO.FINT.MAN.DIE.(okno) JEDER.SICH.WOL.KENT.(okno)
 ?RB.ICH.IST.BES?/
 CH.WIE WOL.MANS.N(okno)
 DRINCK.ICH.WEIN.SO.VERDIRB(okno) ?V.MAL.VERDORB?/
 NEINT NAMO.SI.AIN(okno) ICH.DRINCK.ICH.WASSER.SO.
 (okno) ?S.AIN.MAL?.?RBEN? ²⁴

Na pravé polovině jsou pole výjevů zjevně snížena oproti původním rozměrům v důsledku nasazení korunní římsy při zrušení atiky. Některé výjevy jsou tak ve své horní části narušeny. Dvě scény vpravo za pitkou se nedochovaly, kromě nohou koně (?) a dvou bezhlavých postav vlevo. Výjev následující vpravo představuje jezdce na koni, pod jehož kopyty leží drak, tedy zřejmě **svatého Jiří**. ²⁵ Výjev zcela vpravo je opět dochován jen částečně. Mareš-Sedláček uvádějí r. 1913, že „bylo viděti několik osob u korunované osoby sedící na lišce“. ²⁶ Na fasádě je viditelná jen část zvířete a postavy, vlevo nějaká skrumáž.

Druhý pás začíná postavou **lancknechta** s praporem a mečem, velice podobným postavě mezi okny na fasádě domu č.p. 41 (viz níže). Lancknecht má u nohou psíka. Na dalším obraze můžeme vidět blíže neurčené čtyři postavy, otočené k sobě navzájem v párech čelem. Levý pár se drží za ruce a u nohou mu leží džbánek. Pravý pár má v ruce džbán a květinu. Postava vpravo má na sobě bláznovský oděv. ²⁷ Výjev pod oknem, či snad ornamentální dekor, je již nezřetelný. Za oknem následuje dvouocasá mořská panna (meluzína?). Vpravo za zalomením fasády je obraz krajiny s několika vojenskými stany v pozadí. ²⁸ Poslední výjev odděluje okno, představuje **Davidu a Goliáše**. Goliáš je zobrazen v brnění, výškou zhruba poloviční postava Davida má připravený prak s kamenem. ²⁹

Prostřední řada začíná výjevem téměř nedochovaným. Je rozdělen i horizontálně na dvě pole, z nichž v horním je patrná neurčitelná postava, ve spodním kresba zcela chybí. Vpravo následuje široká **lovecká scéna**. Za jelenem se řítí smečka psů s lovcem na koni. ³⁰

Ve sgrafitu je dochována pouze přední polovina jeho i koňského těla. V pravé části výjevu stojí mezi stromy postava pěšího lovce s kopím. Literatura popisuje mezi ním a lovcem na koni ještě trubače s lesním rohem.³¹ Ta dnes schází. Následuje **muž se slonem**. Řadu uzavírá zcela vpravo dnes špatně čitelný výjev, který podle Mareše-Sedláčka zobrazuje tábor se zabitým Goliášem.³² Jsou zde patrné pouze dvě mužské postavy ve zbroji, stojící vlevo pod stromy.

Čtvrtá řada začíná obrazem ženy se dvěma dětmi, který Mareš-Sedláček považují za hru kolem slepé báby.³³ Vlevo pod oknem vidíme nečitelný fragment. Následující výjev ukazuje scénu, která je v literatuře popsána jako **eucharistie** (pozdvihování nejsvětějšího, ku požehnání lidu). Opodál stojí skupinka žen, před nimi malý ministrant se zvonečkem. Ženy jsou obráceny k sobě navzájem, nesledují dění. Vpravo nahoře od nich se vznáší ďábel se zobákem a štířím ocasem, držící měch. Zcela vpravo doprovází skupinu jiný pekelník s dlouhými rohy a velkou zubatou tlamou.³⁴ Vedle se nachází zbytek výjevu, který Mareš-Sedláček a restaurátorská zpráva popisují jako necelého jezdce na koni.³⁵ Následuje dobře zachovaný obraz **Prodání Josefa do Egypta**. Bratři vytahují Josefa ze studny (cisterny). Vlevo jeden z bratrů drží roucho, vpravo jiný se sňatou čepicí v ruce vítá kupce na koních. Na fasádě následuje okýnko a za ním nápis

VERACHTEN /
DVOT.NIT.GU /
OT.GOT.STRA /
FT.ALEN IBER /
MVOT.WAS.M /
NIC P.NC ? /
AV.HAT.VERAC /
TIEST.IECZ.?R /
FRACHT CXI³⁶

Pod nápisem je umístěn ornament a dále nejasný zbytek neurčitého výjevu.³⁷

Spodní, pátá, řada výjevů není dnes zachována, kromě fragmentu postavy blázna zcela vpravo nad nárožním soklem a zcela vlevo dvou rámců otvorů, iluzivně zdobených (jak bylo popsáno výše), které byly zazděny do posledního restaurování fasády. Tehdy byly znovu odkryty niky s otvory, v jejichž bočních stěnách byla nalezena nejen renesanční probarvená omítka s graffiti, ale i omítka neprobarvená, gotická. Vedle otvorů byla údajně postava muže s nádobou. V pravé části spodního pásu byl, podle literatury, pohled na město Prachatice, k němuž se blíží dva ozbrojenci na koních. Za nimi vojsko s praporem, na kterém byl kalich.³⁸

Literatura uvádí, že dům byl také postižen při velkém požáru v Prachaticích roku 1832, zřejmě tehdy vzala za své výzdoba průčelí. To bylo dekorováno v celé ploše.³⁹

Vertikální pás výzdoby průčelí, při rohu s boční zdobenou fasádou, který se zachoval, je široký asi 1 m. Po celé výšce domu probíhá podél rohu ornamentální rostlinný pás z listů. Vedle něj zcela nahoře v mírně vpadlém poli je vidět spodní část postavy muže v dobovém oděvu s korbelem u nohou. Vrchní část postavy opět není dochována, je zakryta nasazením korunní římsy po zrušení atiky. Zesponu navazuje fragment jiného muže, vousáče s vysokým kloboukem, který také drží korbel, a pod ním ryba s listy vyrůstajícími z ocasu (stejnými jako v ornamentu na nároží).⁴⁰ Ve spodním poli je část iluzivní zaklenuté niky s lasturou a orámováním kosočtvercovým ornamentem. Uvnitř niky byla údajně ženská postava a pod ní skupina osob.⁴¹

2.2.2. Předlohy

V pramenech jsme našli několik zmínek o možných předlohách sgrafit na tomto domě a pokusili jsme se reprodukce těchto grafických prací vyhledat v literatuře. Reagovali jsme zejména na restaurátorskou zprávu⁴². Zde se dozvídáme, že pramenem pro (nejen) tyto výjevy jsou ilustrace německého dřevorytce Erharda Schoena⁴³. Dalšími prameny

mohou být údajně práce běžně takto využívaných autorů Josta Ammana, Virgila Solise.⁴⁴

V obrazové příloze této práce uvádíme tedy ty grafiky, u nichž přichází v úvahu přímý, či spíše nějakým způsobem odvozený vliv.

V souvislosti s výjevem **Prodání Josefa do Egypta** uvádíme čtyři práce, z nichž dvěma je autorem zmíněný Erhard Schoen, třetí grafika je od Josta Ammana a čtvrtá práce je dílem Virgila Solise⁴⁵.

Postavě **lancknechta** jsme nenašli přesvědčivý možný předobraz. Jedním z důvodů může být i to, že tyto postavy vojáků v jakékoli zbroji byly jedním z nejrozšířenějších dobových námětů a grafik a kreseb s tímto námětem mohlo tedy existovat téměř nespočetně. Pro názornost uvádíme také tři grafiky autorů Josta Ammana (u něj jsme našli postavu nejpodobnější) a Heinricha Aldegrevera a jednu kresbu Erharda Schoena s námětem praporečnicka.⁴⁶

K výjevu **eucharistie** se nám podařilo najít možnou předlohu v ilustraci Albrechta Dürera (pravděpodobně) ke druhému vydání knihy *Der Ritter von Turm*.⁴⁷ Výjev *Ďábel a klevetivé ženy* je zde zrcadlově převrácen, ale přesto nese mnoho podobných znaků.⁴⁸

Ke scéně **Davida a Goliáše** uvádíme čtyři grafiky, jejichž autory jsou Hans Lautensack, Erhard Schoen, Virgil Solis a Jost Amman⁴⁹. Grafiku prvního jmenovaného autora považujeme za nejpříbuznější sgrafitu, ačkoli je opět stranově převrácená.

Scén **lovu** je možno v literatuře najít velké množství, neboť také patřily k oblíbeným námětům. Jako nejpodobnější prachatickým sgrafitům jsme vyhodnotili šest z nich. Jedná se o díla Virgila Solise (příp. jeho dílny), Josta Ammana a Hanse Brosamera⁵⁰.

Neoficiální „značka“ této fasády, totiž mohutný **slon**, je do jisté míry záhadný. Uvádíme čtyři grafiky, jejichž námětem je slon.⁵¹ Podobnost se sgrafitem však není příliš přesvědčivá.

Dále předkládáme malou skupinu grafik z díla *Das Narrenschiff* (Lod' bláznů), ilustrovaného Albrechtem Dürerem, a několik grafik Erharda Schoena a H.S. Behama s dobovými žánrovými tématy, ve kterých vystupují postavy bláznů. Domníváme se, že nějaká díla tohoto typu mohla být předlohami pro další scény na fasádě. Figura

s šaškovskou (bláznovskou) čepicí je na fasádě například na blíže neidentifikovaném výjevu dvou dvojic s korbely a květinou.⁵²

2.2.3. Restaurování

- 1889 (odkrytí), 1911⁵³, v 60. letech 20. stol.⁵⁴, 1988, 2001 (J. Čech-V. Špale)

Prvním zásahem do sgrafit na tomto domě, který můžeme vnímat jako restaurátorský, bylo odkrytí v r. 1889.⁵⁵ Sláma-Šofferle píše, že sgrafito bylo objeveno náhodou při opravě. Malby byly opatrně odkrývány a tam, kde bylo riziko poškození, raději byla omítka ponechána.⁵⁶ V. Nejedlý - P. Pavelec v článku ve *Zprávách památkové péče* vyslovují domněnku, že tehdy sgrafita až na základní stabilizaci v dobových technologických možnostech ošetřována nebyla, snad s výjimkou doplňků v místech nedochovaných sgrafit a minimální lokální evokace obrazů spíše barvou než štukem.⁵⁷

V literatuře je zmíněno další restaurování v roce 1911, malířem Lukešem.⁵⁸ V restaurátorské zprávě z r. 2001 je uvedeno, že k dalším restaurátorským zásahům došlo v 50. a 70. letech 20. století, v citovaném článku v *Zprávách..* se hovoří o jednom zásahu v 60. letech 20. století, kdy pravděpodobně došlo spíše než k technologické stabilizaci omítky pouze k vyvolání obrazu tzv. rekorozní metodou⁵⁹.

Rekorozní metoda byla použita znovu při restaurování v roce 1988, o kterém máme k dispozici zprávu.⁶⁰ Tam, kde bylo tehdy potřeba, byla sgrafita údajně fixována, vyspravena a na povrchu obnovena kletovaná vrstva štku.⁶¹

Zatím poslední restaurování se událo v roce 2001, a máme o něm k dispozici obsáhlou restaurátorskou zprávu.⁶² Tým restaurátorů konstatoval rekorozní metodu jako nevhodnou, deformující originál. Staré stopy tohoto druhu byly při tomto posledním zásahu eliminovány.⁶³ Na fasádě bylo provedeno odsolování, čištění a odstranění druhotných vrstev, místní rekonstrukce.⁶⁴

2.3. Dům č.p. 28

Dům je situován do těsné blízkosti dolní, tzv. *Písecké brány*, resp. přiléhá k její vnitřní starší gotické části.

Většina shromážděné literatury se tomuto domu, až na nejstručnější zmínky, nevěnuje, přestože jeho uliční fasáda je celoplošně zdobena sgrafitovou výzdobou, včetně figurativních námětů, a uprostřed fasády je zachován zbytek nástěnné malby. Tato výzdoba totiž byla až do nedávné doby zakryta.⁶⁵

V 50. letech 20. století⁶⁶ byla sgrafita stále zakryta, ale byla známa přibližně jejich dřívější podoba.

Literatura uvádí, že dům byl přestavěn do renesanční podoby ve druhé čtvrtině 16. století. Tehdy byl zatížen atikou s cimbuřím, které zřejmě navazovalo na novostavbu renesanční části *Písecké brány*. Atika byla pokryta pásem figurálních sgrafitových scén, které pokračovaly na boční straně fasády, ale byly v roce 1557 zakryty při přestavbě vedlejšího domu.⁶⁷ Ten byl tehdy také zvednut o atiku.⁶⁸

Sgrafitová výzdoba byla kompletně odkryta r.1992 a na některých místech fasády došlo k rekonstrukci již zcela destruovaných dekorů.

Vzhledem ke stavu dochovaných výjevů není snadné je identifikovat, kromě jednoho v horní části, kde je dobře patrná postava **Samsona**, trhajícího lví čelist. Aby ale přece jen nevznikla při identifikaci scény mýlka, je opatřena nápisem SAMSON. K dalšímu viz vzevrubný popis:

2.3.1. Popis

Uprostřed zkoseného cimbuří je, jen do jeho výšky, vztyčen uzoučký polokruhovitě zaklenutý štítek. Na něj dole navazuje samostatné pole s nikou, které přerušuje římsy, oddělující nahoře i dole atiku, a pokračuje až k úrovni prvního patra. Pole je od štítku odděleno

římsou v úrovni paty zubů cimbuří a ze stran je lemováno ve dvou úrovních nad sebou plastickými polosloupky. Spodní sloupky jsou výšky atiky, horní zaujímají jen výšku zubu cimbuří. V atice jsou tři okna. Postranní jsou menší, prostřední je větších rozměrů, je proražené v rámovaném poli pod štítkem, pod zmíněnou nikou. V úrovni prvního patra jsou okna čtyři, stejné velikosti, rozmístěná přibližně souměrně, mezi prostředními dvěma je mezera větší. V této mezeře se nachází rámeček malby, torzálně dochované. V úrovni přízemí jsou dva okenní otvory po stranách, v osách pod krajními okny horní řady, mezi nimi jsou dva portály, širší vpravo a užší vlevo.

Psaníčková rustika pokrývá spodní část fasády, od úrovně zhruba 1 m nad zemí k patě oken v prvním patře, a je přerušována jednoduchými bílými rámy okenních a dveřních otvorů. V úrovni patra je zleva jen dekor nad oknem, jsou to dvě položené dvojstranné voluty proti sobě a opět šesticípá hvězdice, ve výzdobě prachatických fasád častá.⁶⁹ Ve vedlejším poli mezi okny je patrné torzo výjevu - v pravém horním rohu okřídlená andělská hlavička na oblacích a pod ní vousatý muž, otvírající ústa jakémusi do oblouku tryskajícímu prameni.⁷⁰ Vedle něj je dochovaná nad dalším oknem jen nejasná hlavička doplněná torzem křídel (?) a následuje proluka s torzem malby.⁷¹ V následujícím poli mezi okny je jen torzo snad oblaku, či nápisové pásky. V horní části a za oknem je dobře dochovaná postava rytíře s mečem. Atika je od patra oddělena římsou s listovcem.

V úrovni atiky je první výjev velmi nejasný. Je na něm patrný pouze kousek nějakého letícího tělíčka s křídly, nejspíše andílka, a dole pod ním zajíc na řetězu. Vedle je okénko, bohatě ornamentálně orámované. Pod půlkruhovým obloukem, ve cviklech s kytičkami, vidíme zvířecí maskaron lva (lvíce) či medvěda po stranách s ratolestmi, které tvoří tvar festonu. Na bocích okna je ornament s listy a pod oknem zvíře (koza?) na řetězu a s úponky, které jí vycházejí z boku. Výjev za oknem, taktéž pod obloukem, je sedící žena s nahým dítětem v náručí. Oblouk je zdoben šachovnicovým ornamentem. Následuje oddělené pole pod štítkem. Sloupky okolo něj jsou dekorovány zepředu ornamentem s listy, ze stran esovitýmpletencem. Mezi sloupky v poli je okno,

dekorované v nadpraží rostlinným ornamentem s velkým kulatým květem uprostřed. Další vpravo je pole se **Samsonem**. S rozevlátými vlasy, sedí na lvu, jednou nohou opřen o jeho šíji. Následuje další okýnko. V suprafenestře má lasturu, po stranách ornament s listy stejný jako okýnko nalevo, a pod ním je opět špatně identifikovatelné zvíře (opice?), uvázaná na řetězu. Pole za oknem pás uzavírá a zobrazuje nahou ženu, zahalenou jen do bederní roušky, se šperky okolo krku. Má dobový ženský účes. Stojí na drnu květiny, která vypadá jako bodlák, a jejíž rozprostřené listy jí sahají až do pasu. Postava drží v ruce tyčovitý předmět (kopí?).⁷² Kolem ní v horní půli výjevu je nápis:

DISTEL VND DOREN STEOMEN SER VALSCHEN ZVNGEN
NOCH AL HIER NOCH WIL ICH LIEDER IN DISTEL UND DOREN
BADEN AL(S) MIT VALSCHEN ZVNGEN SEIN BLADEN

a za ním letopočet 1557.⁷³ Průčelí uzavírá iluzivní sloupek s akantovou hlavicí i patkou, zdobený po celé výšce opět stejným ornamentem s listy. Od cimbuří je atika oddělena římsou s listovcem.

Cimbuří je zdobeno rámcí, vždy jeden čtverec zaujímá zub cimbuří, jeden je pod ním a jeden mezi zuby, ten má uvnitř vždy rožmberskou růži⁷⁴. Výjimku tvoří prostřední část, kde je, jak už bylo řečeno, na sloupcích a na římsě s listovcem nasazen štítek. Ve štítku je zobrazena další nahá ženská postava doprovázená rozvilinami.

Fragment sgrafitové výzdoby na boční fasádě je přístupný z půdy vedlejšího domu č.p. 29.⁷⁵ Dnes viditelný fragment zobrazuje (ve výšce pásu figurálních sgrafit na průčelí) zadní polovinu koňského těla⁷⁶ a dále dva ženské akty, zcela vpravo pak postavu blázna. Nad římsou jsou čtvercová pole bývalého cimbuří.

Kromě toho je na boční fasádě dochována též ve sgrafitu provedená pravděpodobná signatura autora sgrafit v podobě do sebe zakomponovaných iniciál SR (viz foto v obrazové příloze).

2.3.2. Předlohy

Vzhledem k tomu, že mezi výjevy na fasádě se nám podařilo spolehlivě identifikovat pouze postavu **Samsona**, bylo hledání předloh soustředěno pouze na tento jeden námět. Grafiku s nejpravděpodobnějším vlivem na naše sgrafito jsme našli ve dřvořezu Albrechta Dürera.⁷⁷

2.3.3. Restaurování

- na počátku 90.let 20.století.⁷⁸

Restaurátorským průzkumem při jediném restaurování v roce 1992 byl zjištěn na sgrafitové vrstvě nános asi dvaceti vrstev pozdějších barevných úprav průčelí.

Akce byla z památkového hlediska částečně problematická, neboť ve spodní části fasády zřejmě nebylo přistoupeno k záchraně zbytků originální renesanční omítky, nános vrstev byl sejmuto až na zdivo a posléze rekonstruováno sgrafitové bosování. V horní části podle restaurátorské zprávy bylo zjištěno asi 5% intonaca bianca - originálu. Použitím rekorozní metody byla sgrafita znovu vyvolána.

Fasáda byla ošetřena injektážemi, petrifikací ke zpevnění.⁷⁹

2.4. Dům č.p.29

(Heydlův dům, Stará-, Městská-, Literátská škola)

Jednopatrový dům se v minulosti hojně objevoval pod označením „literátská“, či „městská škola“.

Polovina autorů, kteří o domu psali, do něj kladla pro období 16. století sídlo městské, či literátské školy, druhá polovina publikovaných názorů tento status připsala vedle stojícímu č.p. 30. Otázka není dodnes rozřešena, není jistá ani současná existence dvou škol, totiž městské školy a školy literátského bratrstva, které v Prachaticích existovalo. Zásadní informace, týkající se umístění školy v 16. století do objektu č.p. 29, poskytl V. Starý. Archivním průzkumem poukázal na to, že nejméně mezi lety 1559-1620 byl dům soukromým měšťanským sídlem rodiny Heydlů a dalších majitelů.⁸⁰

Datování vzniku a výzdoby tohoto objektu též není jednotné. Výše (u č.p.28) je nastíněn názor J. Hilmery, který vřadil zvýšení domu o atiku do r. 1557.⁸¹ K tomuto datu můžeme usuzovat i na vznik sgrafitové výzdoby. Další z autorů - Z. Wirth - předpokládá stavbu a výzdobu mezi lety 1530-1550.⁸²

2.4.1. Popis

Východní a jižní fasáda jsou bohatě zdobeny sgrafitovou technikou. Průčelí budovy, otočené do ulice je opatřeno atikou a zkoseným cimbuřím. Atika je od cimbuří i od spodní části oddělena profilovanými římsami. Spodní zdobí ornament s vinnými hrozny obtočenými stuhou. Horní římsa je zdobena ornamentem se stylizovanými listy.

Vjezd do domu rámuje sgrafitová bosáž vyvedená linkou, ve vrcholu ji zdobí kartuš s rožmberskou růžicí. Nároží budovy je z obou stran lemováno dvěma hladkými sloupy, umístěnými nad sebou, s kompozitními (?) hlavicemi.

Do uliční fasády jsou prolomena čtyři okna do atiky a čtyři v úrovni prvního patra. Výzdoba je rozdělena do tří pásů nad sebou.

Nejspodnější pás zabírá zhruba úroveň prvního patra a pokrývají jej klasická obdélná psaníčka v sedmi vrstvách nad sebou. Takto pás pokračuje za roh a stejným způsobem zdobí i boční fasádu. Na čelní fasádě je několik míst, kde je psaníčková textura přerušena. Zleva je to poprvé hned na okraji fasády, kde spatřujeme půlkruhovitě zaklenuté

orámování poloviny bývalého výklenku, či okna. Rám má nad klenutím výklenku podobu mohutného pletence. Dále vpravo, přibližně ve stejné výšce, jsou psaníčka přerušena orámováním dodnes funkčního okna. Zleva je rámeček prázdný, zprava a zčásti seshora je uvnitř umístěn rozvilinový ornament. Další okno má jen jednoduchý rámeček, jen v rozích s malými ozdůbkami. Pod oknem je pás psaníček přerušen bílým obdélníkovým polem. Vpravo od okna následuje rámeček dalšího zazděného otvoru. Po stranách jsou použity rozviliny s malými maskarony. Z části do tohoto rámečku v pravé spodní části zasahuje stávající okno bez rámování. Mezi tímto a dalším oknem je malé bílé pole se třemi různě velkými šesticípými hvězdami (ružicemi?). Další okno je orámováno opět prostým rámem a linkou nad oknem. Za ním je obraz, který je popsán v jedné z citovaných publikací jako obraz „**učenec nad globem**“, snad hvězdář Křišťan z Prachatic.⁸³ Tuto postavu doprovází ještě malý hoch a nápis HEYDL, tedy jméno rodiny, která dům v 16. století vlastnila.

Střední pás zaujmají figurální výjevy mezi otvory do atiky. Je jich v řadě vedle sebe pět a v literatuře jsou identifikovány jako výjevy z báje o **Heraklovi, (Herculovi)**, konkrétně zleva *Herakles (dále jen H.) zápasí s králem sicilským Eryxem, H. žene zajatou Hesione z Troje, H. zabíjí Caca, H. zabíjí kentaura Nessa, jenž přenáší Deianeiru přes řeku*, pátý výjev je údajně nezřetelný.⁸⁴

Výjevy jsou přerušeny čtyřmi otvory do atiky s bohatým ornamentálním dekorem. Okno zcela vlevo má v nadpraží medailon s poprsím a ze stran rozvilinu, která je i pod oknem. Z boků je taktéž rozvilinový ornament, nedokonalých tvarů. To celé je zarámováno ještě jednoduchým páskem. Druhé okno je seshora zdobeno stuhami zatočenými do položených dvoustranných volut, dvou proti sobě. Po stranách je rostlinná groteska a pod oknem osově souměrná složitá kytice, zakončená po stranách listy zatočenými do voluty. Třetí otvor je ze stran opatřen torčovanými sloupky s kompozitními (?) hlavicemi, seshora osově souměrným rostlinným ornamentem a zespoda neumělou rozvilinou. Otvor poslední má v nadpraží opět kulatý medailon s hlavou ženy (?), orámovaný rostlinným dekorem do obou stran rovně

směřujícím, v podobě kytic s kulatými plody. Z obou boků je rozvilina, která v patě okna vyrůstá z váz. Pod oknem je útvar podobný tomu, který zdobí spodek druhého otvoru, ovšem uprostřed rozeklán, tak tvoří dvě esovitě proti sobě zatočené rozviliny. Nad nimi se vznáší hojnost kulatých plodů, blíže kresbou nezpřesněných.

Pás výjevů v této úrovni fasády pokračuje za roh budovy, kde je možno vidět ještě dvě scény. První, levá, je zcela nečitelná a pravá zobrazuje honosný vůz, tažený koněm, obsazený jedním pasažérem. Další postava je zobrazena pěší za vozem. Starší literatura zmiňuje v souvislosti s popisem těchto scén, pro autory v té době zcela nezřetelných, že na domě bývaly vidět boje kentaurů (na přední straně fasády) a **triumfální průvod**.⁸⁵

Třetí nejvyšší úroveň výzdoby fasády zabírá cimbuří. Zuby cimbuří a pole mezi nimi jsou zdobena hlavami. Nejspíše jde o podobizny – pro tento názor by mluvila jistá rozmanitost v typech účesů a pokrývek hlav. Vidíme zde muže s vavřínovým věncem, jiného v přilbici a s velitelským žezlem, korunovanou ženu i muže s helmicí římského vojáka nebo hlavu učence. Tyto hlavy mohou být odpovědí na pozorovatelný soudobý trend portrétních poprsí na fasádách (například na zámcích v Rakousku, Německu, na Moravě v Račicích a Moravské Třebové dále měšťanské domy ve Slavonicích, Eggenburgu) a mohly vyjadřovat určité konkrétní historické či soudobé osobnosti z řad vládařů, případně učenců či jiných, jak je to vidět ve Slavonicích.⁸⁶

2.4.2. Předlohy

Podle našich zjištění se poprvé roku 1915 objevil v literatuře názor, že předlohám ke scénám mezi otvory v atice byl herkulovský soubor H.S.Behama.⁸⁷ Akademický soupis památek z roku 1957 tento názor opakuje.⁸⁸ V padesátých letech 20. století byl dvakrát publikován jiný názor, totiž že předlohy by měly být hledány v italském manýristickém malířství.⁸⁹

Předlohy k prvním dvěma výjevům zleva jsme bohužel mezi Herkulovými skutky od H.S. Behama (ani jinde) nenašli.

Třetí výjev, údajně **Herkules, kterak zabíjí Cacca**, v souboru je a předlohou snad po stranovém otočení (a zjednodušení) být může.⁹⁰ Čtvrtý výjev by snad ze souboru také mohl vycházet, avšak za předpokladu, že je složen z postav vzatých nejméně ze dvou různých výjevů, což je problematické. Přesto tuto možnost uvádíme: Postavě na koni, jež je podle Z. Wirtha údajně kentaurem (v důsledku špatného stavu sgrafit zřejmě došlo k mýlce), jsme našli podobnou na grafice Hercules a Iole, postavě Hercula vpravo s kopím je podobná postava z grafiky Herkules a Hydra.⁹¹

Podařilo se nám identifikovat pátý výjev zcela vpravo a jeho předlohu, která je také součástí cyklu Herkulových skutků H.S. Behama. Je to mírně zjednodušený výjev **Herkules a kentauři**, s nápisem ARVMNA HERCULIS.⁹²

Dále jsme našli pravděpodobnou předlohu výjevů na boční fasádě. Identifikovali jsme obě scény jako původně pravděpodobně jeden výjev, rozdělený zřejmě v důsledku stavebních úprav v levé části pole⁹³, možné je i to, že dezinterpretace vznikla kvůli nedostatkům pozdější restaurátorské metody. Jde o výjev **Triumf Bakchův**, jehož předlohu jsme našli u Georga Pencze.⁹⁴

Hlavy na cimbuří bude zřejmě velmi těžké identifikovat, neboť medailonů s hlavami a bustami panovníků současných, historických, či biblických nebo mytologických postav, jsme našli velké množství. Spojit naše hlavy s konkrétní předlohou bude však zřejmě nesmírně obtížné. Předkládáme několik takových souborů hlav, jejichž autory jsou Virgil Solis a Jost Amman.⁹⁵

2.4.3. Restaurování

-1959 (?), 1995

Mareš-Sedláček v *Soupisu..*⁹⁶ v roce 1913 uvádějí, že sgrafito bylo v novější době opravou a bílením značně poškozené.

Z jediného pramene, přímo vypovídajícího o restaurování, který máme k dispozici, restaurátorské zprávě z roku 1995⁹⁷ se dozvídáme, že statika domu byla v průběhu 20. století značně narušena a v roce 1959 bylo průčelí výrazně vychýleno do ulice. Bylo přistoupeno k nutným zajištěním⁹⁸ Zpráva zmiňuje, že v souvislosti se statickým zajištěním bylo i restaurováno sgrafito.

V roce 1995 pak došlo k novému restaurátorskému zásahu. Jak píše M. Kolář v restaurátorské zprávě, fasáda byla očištěna, zpevněna, injektována, v nezbytných detailech rekonstruována. Několikanásobným nanesením byla obnovena intonaková vrstva a akci zakončila konzervace.⁹⁹

2.5. Dům č.p. 30

(Městská škola, Literátská škola, Rektorský dům)

V části věnované č.p. 29, jsme zmínili problém usazení historické městské školy do konkrétního objektu (v blízkosti kostela a fary, kde školu historikové předpokládají).¹⁰⁰ Umístění do č.p.30 je druhým ze dvou nejčastějších názorů. Dále je dům označován jako „rektorský“. Z hlediska dochované umělecké výzdoby je však méně významný. Sgrafito v podobě psaníčkové rustiky zdobí pouze malou část přístavku směrem do parkánu.

2.5.1. Popis

Atika budovy je též obehnána cimbuřím. Čelní a boční fasádu přístavku zdobí rustika občas proložená čtverci s diagonálním členěním. Jednotlivá psaníčka a jejich řady jsou dvojité až trojitě rámována páskou, což dodává rustice charakter mírně odlišný od ostatních fasád v Prachaticích.

2.5.2. Restaurování

Nepodařilo se dohledat žádné informace.

2.6. Dům č.p. 33

(Fara, bývalá fara)

2.6.1. Popis

Rozměrná patrová budova má sgrafitem ozdobenu levou část severního průčelí, otočeného směrem k děkanskému chrámu. Celá část je pokryta rustikou rytou do hnědého podkladu, až na několik přerušení, mezi nimiž je nejvýznamnější sgrafitový obraz **Večeře Páně** ¹⁰¹

Výjev zobrazuje Krista a jedenáct postav okolo stolu, před kterým leží na zemi ošatka s nádobou a džbánem. Postavy jsou oděny do dlouhých přepásaných rouch. Na stole je umístěn podnos, kalich a kousky chleba (?). Postava vpravo, otočená k divákovi zády, nalévá tekutinu do větší nádoby. Autoři z počátku 20. století se shodují na původu sgrafita v roce 1563, Mareš-Sedláček uvádí, že tento letopočet je možno číst na spodní obrubě obrazu. ¹⁰² F.J.Sláma dále uvádí o obraze, že je proveden barvou černou a šedivou, což lze považovat za mýlku vzniklou snad znečištěním sgrafita, nebo reakcí na nevhodné ošetření. ¹⁰³ Ve skutečnosti je obraz vryt do hnědé omítky a intonaco bianco není lavírováno. Dále zde můžeme číst obdivné hodnocení o Kristově tváři ¹⁰⁴. Ta již nebyla zcela dochována v r. 1992, jak se dozvídáme z restaurátorské zprávy, kterou jsme také využili jako pramene, a která konstatuje ztrátu intonaca v oblasti inkarnátů. ¹⁰⁵

Další prvky, přerušující rustikovou výzdobu fasády:

Z levé části průčelí vybíhá mělce předsazený arkýř, na kterém je nasazen stupňovitý štít. Celý arkýř i jeho štít člení psaníčka. Nesou jej omítnuté krakorce, mezi nimiž se rozpíná nízký oblouk, orámovaný bosou z psaníček. Psaníčka v bezprostřední blízkosti nad a vedle tohoto rámování nemají vykreslený stín, zřejmě proto, aby bosa okolo oblouku vynikla. V arkýři je prolomeno jedno okno ve výšce patra a jedno ve štítu. Obě mají kamenná ostění. Vstupní otvor pod arkýřem rámuje stejné kamenné ostění. Vedle něj je prezentován fragment staršího (patrně gotického) portálu. Pod obloukem arkýře je ve sgrafitu vyveden štítek s rovnoramenným křížkem a okolo rostlinné motivy.

Na pravé části od arkýře jsou v přízemí i v patře dvojice otvorů. V přízemí na pravé straně je lícové okno s drobným dělením s dřevěnou šambránou, vlevo nízké příčné okno (nad ním malé okno pod vrcholem klenby). V patře dvě novodobě rozšířená okna s pevným křížem a dvěma čtyřkřídlými okny s drobným dělením. Mezi nimi je zasazen už zmiňovaný sgrafitový obraz a bezprostředně vedle něj jsou z obou stran umístěna zrušená malá okna, rámovaná pásem čtverců členěným diagonálami. V přízemí v ose je další zazděné klenuté okno či nika s jednoduchým bílým rámcem.¹⁰⁶ Vedle arkýře vlevo jsou na velmi úzké části průčelí umístěna dvě úzká okna s kamenným ostěním v ose nad sebou.

2.6.2. Předlohy

Špatný stav, v jakém je sgrafito dochováno, zapříčinil, že jsme na obraze viděli pouze jedenáct evangelistů. Ve skutečnosti je dvanáctý, Svatý Jan, v Kristově objetí skloněn hlavou ke stolu, tak jak to můžeme vidět na grafice Virgila Solise nejspíše z pasionálu, vydaného někdy mezi lety 1550-1560. Další shodné prvky (nejenom postava nalévající tekutinu) nás přes neshodný formát obrazu vedou k názoru, že tato grafika, či nějaká velmi podobná verze, mohla předlohou pro sgrafito být.¹⁰⁷ Prototypem k takto podanému tématu (svatý Jan v objetí pod Kristovou rukou, postava nalévající a postava Jidáše s váčkem s penězi

po stranách) byla zřejmě ve své době hojně kopírovaný dřevořez Albrechta Dürera.¹⁰⁸

2.6.3. Restaurování

- Před 1891, 1992, podle RZ údajně před tím několikrát

V literatuře z r. 1891 čteme, že obraz Večeře Páně byl opravován v poslední době, údajně ku svému neprospěchu.¹⁰⁹ Další informace máme až z restaurátorské zprávy z r. 1992¹¹⁰. Uvádí údajně několik předešlých oprav, o nichž ale nic bližšího nevíme. Tato restaurátorská zpráva nás zpravuje o preventivním zajištění obrazu injektáží, zpevněním a štukovými tmely proti zatékání.¹¹¹

2.7. Dům č.p.36

(U sv. Kryštofa)

Renesanční dům č.p. 36 zabírá velmi úzkou parcelu, byl k vedlejšímu domu č.p. 37 přistavěn kolem poloviny 16. století a posléze ihned dekorován.¹¹² Jeho renesanční podoba byla jednopatrová, s patrem neseným krakorci a atikou.¹¹³ Na tomto domě najdeme zatím poslední sgrafitovou výzdobu objevenou v Prachaticích, odkrytou v roce 1995. Tehdy bylo zjištěno, že dům nese sgrafito s pravděpodobným vznikem již před nebo v polovině 16. století.¹¹⁴

2.7.1. Popis

Sgrafitem je zde zdobeno první patro vysazené na mělkých krakorcích. Dvě okna jsou rámována bohatou groteskou, ta také lemuje dva oblouky nesené krakorci. Vlevo fasádu uzavírá iluzivní hladký sloupek s vysokou kanelovanou patkou a hlavicí s motivem maskaronu. Vpravo je po straně oken fasáda hladce bílá. Dominantu výzdoby představuje postava **svatého Kryštofa** mezi okny, pod nímž je zobrazen rožmberský erb. Výjev s postavou světce nebyl zachován celý - Ježíšek, kterého má podle svatokryštofské legendy světec nést na ramenech, se dochoval pouze torzálně.

2.7.2. Předlohy

O grafických předlohách pro sgrafita na tomto domě se dozvídáme z článku P.Pavelce v *Zprávách památkové péče*.¹¹⁵ Zde uvádí skupinu prací, z nichž některé mohou být považovány za předlohu (ovšem ne nutně přímou) prachatického sgrafita. Prototypem je mědiryt Albrechta Dürera. Autor článku vyjmenovává některé jeho známé kopie a mezi nimi označil jako nejpravděpodobnější dřevořez Christoffela van Sichem.¹¹⁶

2.7.3. Restaurování

-1997

Sgrafito bylo restaurováno po jeho odkrytí a rehabilitaci starší podoby fasády v roce 1997. Bylo dočištěno od zbytků novějších nánosů, zpevněno, vyladěny defekty a provedena napodobivá retuš.

Vzhledem k odchylkám sgrafita od předpokládané předlohy právě v místech hlavy světce, bylo rozhodnuto nepřikročit k rekonstrukci Ježíškovy postavy. Jiné lokální rekonstrukce provedeny byly.¹¹⁷

2.8. Dům č.p.41

(*Rumpálův dům, Pivovar*)

Dům č.p. 41 je jednopatrový objekt, stojící uprostřed východní fronty náměstí. Loubí je z jedné strany předsazené se třemi oblouky v čele domu a jedním bočním, stojícími na kamenných pilířích. Fasáda je zdobena sgrafitem na hnědém poli, kolorovaným tóny dalších barev.¹¹⁸

Kvalita prací na této fasádě, chválená literaturou¹¹⁹, ve spojení s výše popsanou originální náročnou technikou, kterou je zhotovena, nám ukazuje na dílo od ostatních prachatických fasád odlišné úrovně.

2.8.1. Popis

Fasáda domu je vertikálně členěna do tří pásů. Členění průběžně pokračuje i na boční průčelí. Spodní pás tvoří cvikly loubí, zdobené ornamentálně. V těchto rámcích vystupují groteskové polopostavy s rolverkovými páskami mezi rozvilinami a jiným rostlinným **ornamentem**. Od prostředního pásu jsou cvikly odděleny průběžným páskem listovcového ornamentu.

Prostřední pás tvoří monumentální výjev **bitvy**, která je v literatuře přibližována jako bitva „*snad turecká*“,¹²⁰ jinde jako bitva „*anticky oděných bojovníků*“¹²¹ Nad výjevem prochází dvojitý ornamentální pás provazce a nad ním listovce.

Horní pás výzdoby je přerušován třemi ne zcela pravidelně rozmístěnými okny, dělícími výzdobu do čtyř polí. V každém poli je zobrazena postava, jež je v literatuře shodně označována podle soudobého vojenského oděvu jako kopiník neboli **lancknecht**. První vlevo je vyobrazen hrající na flétnu, dále směrem vpravo bubeník, jemuž na rameno klade pravici jiný vojín, držící v ruce meč (v tomto poli jsou tedy zobrazeny výjimečně postavy dvě). Tato druhá postava je však méně zřetelná, zvláště v oblasti krku a hlavy. Ještě méně je čitelná

postava následující, mezi druhým a třetím oknem. Lancknecht třímá prapor, do něhož je zčásti zahalen a v druhé ruce drží maršálskou hůl (?). Poslední výjev je pátý lancknecht. Ten má na hlavě opeřený klobouk, jednou rukou se dotýká krátkého meče, pověšeného u pasu a druhou drží dlouhé kopí. F. Mareš - J. Sedláček tuto popsanou řadu postav označují podle předmětů, jež postavy drží, jako **pištce**, **bubeníka**, **vojína s mečem**, **praporečníka** a **kopinníka**.¹²² Okna mezi postavami jsou orámována iluzivně vyvedenými vysokými lizénami, místo hlavic vždy nad celou šířkou okna i s postranními lizénami probíhající listovec. Na nároží budovy z obou stran iluzivní kombinovaný sloupek s hlavicí, stejné výšky jako postavy tohoto pásu, podobný sloupek uzavírá boční fasádu.

Boční část fasády:

Cvikl loubí je zdoben rozvilinou a polopostavou, nad ním běží pás listovce, který je komplikovanější než na uličním průčelí a odděluje cvikl od středního pásu.

Střední pás zobrazuje v levé části **vojevůdce**, spícího ve stanu, v pravé je patrný další stan, podrobnosti výjevu bohužel nelze rozeznat. Literatura popisuje na tomto místě ve stanu popíjející dva další vojáky a zmiňuje možnost, že výjev má být satirou na nedostatečnou bdělost a statečnost v boji.¹²³ Výjev je od horního pásu oddělen opět dvojitým ornamentálním pásem s listovci. V horním pásu jsou zde zpodobeni kolem okna vlevo další **lancknecht**, vpravo pak figura blázna, smějící se.

Korunní římsa je profilována plasticky výrazně do prostoru a je zdobena ornamentální malbou, která napodobuje techniku kolorovaného sgrafita. S největší pravděpodobností vznikla římsa při zrušení atiky domu po požáru roku 1832 a malba na ní někdy později.¹²⁴

2.8.2. Předlohy

K postavám **lancknechtů** můžeme přiřadit několik podobných postav z grafik Josta Ammana, a to k **pištci** vlevo, **bubeníkovi** a ke dvojici pravých postav na přední fasádě- **praporečníku** a **kopiníkovi**.¹²⁵

V literatuře se **bitevní scéna** na domě připodobňuje ke scéně na nádvorní fasádě litomyšlského zámku. Pro tu je identifikována předloha v práci z okruhu Marcantonio Raimondiho a pro prachatickou bitvu se odvozuje i předloha. Bohužel se nepodařilo k tomuto názoru jakkoli přispět. Při studiu nalezené podobné grafické práce zde uvádíme, jde o práce Itala Antonia Tempesty. Prachatické sgrafito nám připomenou alespoň organickou hustou síť propletených lidských a koňských těl.¹²⁶

Bohatá **ornamentika**, zaplňující spodní pás výzdoby, je typickou fantazijní groteskou s polopostavami bájných a mytologických tvorů, kolem kterých se proplétají rozviliny a rolverkové pásy. Tato ornamentika je v druhé polovině 16. století natolik rozšířená, že panely s dekorem tohoto druhu nalezneme téměř u každého autora. Konkrétnější podobnost jsme nenašli, a tak obrazové materiály neuvádíme.¹²⁷

2.8.3. Restaurování

-1863, za první republiky, 1952, konec 80. let 20. století (1990?), 2005

Informace o proběhlých opravách jsou kusé. Literatura zmiňuje přestavbu po požáru, při níž byl snesen štít, roku 1832.¹²⁸ Dále se dozvíme o renovaci r. 1863,¹²⁹ která se soustředila podle jedné z citovaných literatur údajně hlavně na osvěžení barev¹³⁰, podle druhé¹³¹ byly obrazy opravou značně poničeny. Údajně tehdy byla „pomalována římsa a přimalování vojínové popíjející ve stanu“. V jednom z pramenů¹³² je hodnocena tato „romantická rekonstrukce“ jako nejvýraznější z minulých zásahů do fasády. Později byla údajně tato rekonstrukce odstraněna.

Autentičnosti odstínů sgrafita, podle literatury, značně ubralo dvojí restaurování, v době první republiky a v roce 1952.¹³³

Prameny dále uvádějí opravu na konci 80.let 20.stol. Zřejmě ji můžeme ztotožnit s tou, o které existovala restaurátorská zpráva z roku 1990.¹³⁴ Tento zásah je v posledních letech hodnocen jako

nevhodně provedený, neboť při něm byl ignorován fakt, že sgrafito bylo barevné. Došlo údajně pouze ke zvýraznění vrchního intonaca bíle a ke ztmavení pozadí. Následky tohoto postupu byly eliminovány při dalších pracích, probíhajících v posledních letech.¹³⁵ Fasáda je v současné době zajištěna a je chystána další etapa, ve které bude zřejmě přistoupeno k retuším a rehabilitaci originální barevné podoby sgrafita.

2.9. Dům č.p.61

Rohový dvoupatrový dům č.p. 61 na rohu Křišťanovy a Věžní ulice sousedí přes uličku Věžní s blokem domu č.p. 33, farou, o které už bylo pojednáno.

2.9.1. Popis

Jeho boční fasáda je celoplošně zdobena rustikou na hnědém podkladu, přičemž levá polovina půdorysně mírně vystupuje do ulice, rozdíl je vyrovnán plynulým obloukem. V úrovni druhého patra jsou tři okna a jeden zachovaný ornamentální rámec zazděného okna. První dvě okna jsou osazena nebo zvětšena druhotně, jejich otvory bez jakéhokoli orámování plynulost výzdoby narušují. Následuje rámec zazděného menšího okna nebo bývalé niky. Rámec je tvořen rozvilinou a je mírně zaklenut. Třetí okno je také druhotně proraženo či zvětšeno na velikost odpovídající prvním dvěma. Prostřední pás fasády začíná jedním oknem původním s jednoduchým bílým rámcem a dále je, v ose pod horním druhým, jedno druhotné větší, jako v horním pásu. Hned vedle něj je zazděný, rámec menšího okna původního s rostlinným ornamentem a následuje proluka až k oknu třetímu. To je prolomeno v ose

pod horním, o stejné velikosti, avšak v bílém rámcí, který rustiku přerušuje a lze tak snad usoudit, že před úpravou zde mohl být také otvor větší velikosti než ty ostatní původní. V úrovni přízemí pak jsou proraženy otvory pouze dva v levé části, jeden v ose pod horním, o stejné velikosti a rámování, a vedle něj stejně rámovaný úzký dveřní otvor.

2.9.2. Restaurování

Nepodařilo se dohledat žádný doklad.

2.10. Dům č.p. 71 **(Husův dům)**

Rozměrný patrový rohový objekt je dodnes zván „Husův“, neboť tradice praví, že zde mistr Jan žil. Kratším předním průčelím se obrací směrem do Husovy ulice, bočním průčelím úctyhodné šířky do ulice Věžní. Od úrovně prvního patra zepředu a z boku od výšky cca 1 m je dům cele pokryt psaníčkovou rustikou. Ta je přerušována okny a scénami námětů, o kterých bude pojednáno níže.

2.10.1. Popis

Dům je opatřen průběžnou atikou. Z boku je atika bez otvorů (původní čtyři jsou zazděny), zepředu má po stranách dvě okna do púd, uprostřed prázdný otvor. Tato okna přerušují průběžnou římsu, na které atika stojí. Na atiku je nastaven zepředu dvoudílný a z boku čtyřdílný široký rozeklaný štít s volutami, opakující se na boční straně jako girlanda.¹³⁶ Boční průčelí je ukončeno polovičním dílem štítu.

Roh domu zdobí sloupek zakončený šiškou. Atika je v pravidelných intervalech přerušována plastickými polosloupky bez hlavic. Na bočním průčelí odpovídá toto členění šířce jednoho štítu. Sloupky jsou rozmístěny na šířku mezi štíty a tak je opticky oddělují. Mezi sloupky je vždy, až na jednu výjimku z boku, funkční či zaslepený okenní otvor.

V úrovni patra jsou zepředu tři okna, a to v původních otvorech, rozmístěných přibližně pod třemi horními (do atiky proraženými). Na bočním průčelí v této úrovni najdeme zleva jedno stejné, po dlouhé proluce malé okénko a po další mezeře na konci fasády mírně výše posazená dvě okna - pravé krajní v mělké nice.

Přibližně v osách pod třemi pravými otvory jsou na boční fasádě další okna i ve spodnějších patrech: v přízemí i v suterénu po třech otvorech. Levý v úrovni přízemí je zaklenut širokým obloukem půlkruhového tvaru. Zepředu je v přízemí jedno okno, zhruba pod středním oknem nad ním.

Nad oknem je někdejší znak vyšehradského probošství (dva zkřížené klíče ¹³⁷ s křídly v kruhu) a okolo dva pegasové (levý zachován fragmentárně) ¹³⁸, vpravo pak následuje **jezdec** na koni, nejčastěji označovaný jako Vilém z Rožmberka. ¹³⁹ Vlevo od okna je umístěn portálek a nad ním sgrafitový terčík s číslem domu 71 v kreslené kartuši a jiné kresbičky volut a maskaron. Z boku v této úrovni fasády je jen bosa v pravé její části, přerušovaná jednoduše orámovanými okny.

Ve středním pásu - v úrovni prvního patra je zepředu jen bosáž, přerušovaná okny orámovanými z boků ornamentem čtvercovým, děleným diagonálami a šachovnicově vyplněným, z boku fasády taktéž. Pár metrů za rohem se bosa mění na jednodušší diamantovou ¹⁴⁰, tak je pak zdobeno celé pole boční fasády. Přerušení opět tvoří jen rámce oken, zde poněkud propracovanější, než na fasádě přední. Malé okénko druhé zleva (první je nepůvodní a má jen jednoduchý bílý rámeček) je orámováno rostlinným ornamentem. Další dvě vpravo od něj mají po stranách a shora rozvilinu, pravé krajní je pak ještě pod parapetem navíc rámováno párem křídel a z pravé strany motivem ptáka kombinovaným s vegetabilními prvky ¹⁴¹ Pod římsou, která odděluje první patro

od atiky, je v pravé části (začíná tam, kde se mění bosáž) umně vyveden pásek kontrastní nekonečné mořské vlny.

Výzdobu prvního patra odděluje od atiky římsa zdobená kontrastním pruhovaným provazcem. Atika je opatřena zepředu stejnou bosáží, jako celá plocha přední fasády.¹⁴² Sloupky nesou ornament shodný s boky oken pod atikou. Levé dva otvory do atiky mají v nadpraží bílé pole. První se dvěma růžicemi, navzájem inverzně barevně provedenými, druhé s růžicí a terčíkem.

Boční část atiky je dělena sloupky na obdélná pole přibližně stejné plochy. Sloupky jsou dekorovány stejným způsobem, jako na čelní fasádě. První pole nese opět stejnou bosu, přerušenu rámcem zazděného otvoru s prázdným bílým polem nad ním. Další pole zdobí výjevy vykreslené do intonaca jen obrysově. V prvním poli je to orámování slepého okna lizénami, z nichž místo hlavice vyrůstá rostlinný trs s volutami po stranách, nad otvorem snad také list (?) a vlevo kartuš se slunečním kotoučem. Celý motiv je ze stran orámován též pouze načrtnutým vlevo listovým, vpravo také listovým a navíc i pletencovým ornamentem. Druhé pole představuje loveckou scénu, kdy lukostřelec stojící v lese mezi stromy šípem zasáhl jelena. Zvíře se otáčí dozadu po lovcí. Třetí pole představují dva gryfové rozestoupení kolem zaslepeného otvoru. Drží mezi sebou nad otvorem peruť. Slepý otvor čtvrtého pole je orámován sloupky s náznakem tordování. Ty jsou nahoře zakončeny bujnou ornamentální vegetací, která volutami připomíná tvarosloví iónské hlavice. Nad nimi jsou dvě oboustranné voluty a prázdný medailon. Po stranách stojí dvě postavy. Vlevo muž s kohoutem podpaždí, v druhé ruce s holí, napravo je ponocný s vidlemi a svítilnou. Pravé krajní pole nese polopostavu muže se sedláckou čapkou, který je opřen oběma rukama složenýma pod bradou o těžko identifikovatelný předmět.¹⁴³

Atika je od úrovně štítů oddělena římsou s provazcem, která plasticky obíhá i vystupující sloupky. Na štítech je zepředu jedna řada bos a nad ní opět různé růžice, všechny šesticípé. Z boku vidíme na prvním štítě dvě pole psaníček a další růžice. Ostatní štíty jsou nezdobené.

2.10.2. Předlohy

Dohledat předlohy k žánrovým scénám na atice se nepodařilo, předlohou k **rožmberskému jezdci** byl zřejmě výjev stejného námětu na Dolní (*Písecké*) bráně.

2.10.3. Restaurování

-1911, 50.léta 20.stol. (?), 1960, 1972, 1986, 2002

První doložený opravný zásah na tomto objektu se udál v roce 1911, opravu provedl malíř Lukesch¹⁴⁴.

Další oprava údajně proběhla v padesátých letech 20. století a podle dostupných informací¹⁴⁵ byla značně rozsáhlá, rekonstrukční doplňky tehdy vytvořené jsou (v r. 2002) odhadnuty na 75-95% plochy východní fasády a 50% plochy fasády jižní.

Restaurátorská zpráva z roku 1960 vypovídá o další opravě, při níž bylo provedeno čištění, sejmutí frotáží. Místa, kde nebylo již možno uvolněnou omítku přichytit byla sejmuta a rekonstruována. Taktéž byly sejmuty cementové omítky z minulého zásahu, které mnohde zasahovaly do originálu, byly nanесeny přes něj. Výjevy a psaníčka byly doplňovány a důkladně fixovány.¹⁴⁶

Následující restaurátorská oprava je zdokumentována restaurátorskou zprávou z r. 1972¹⁴⁷, ve které se dozvídáme, kromě stručného popisu stavu sgrafit, že „oprava byla provedena podle směrnic památkové péče“.

Oprava v roce 1986¹⁴⁸ zahrnovala tato ošetření: očištění, rekonstrukce dutých, zpuchřelých a odpadných částí, vyspravení a uzavření všech prasklin, obnova čitelnosti vtíráním štukové pěny, závěrečná konzervace.

Zatím poslední restaurování proběhlo v roce 2002 a restaurátorská zpráva¹⁴⁹ nás informuje o průběhu prací vyčerpávající měrou. Při této akci byla provedena fixace uvolněných omítek injektáží, odstranění všech pozdějších omítkových a štukových vrstev

a překrývacích nátěrů z povrchu originálu, doplnění originálu a barevné scelení povrchu fasády, hydrofobizace.

3. Závěr

3.1. Vyhodnocení poznatků

3.1.1. Vročení sledovaných sgrafit

Shromážděním dat vzniku většiny prachatických sgrafit jsme došli ke zjištění, že prachatický soubor vznikl v poměrně krátkém časovém úseku nejspíše během třetí čtvrtiny 16. století, respektive během čtyř desetiletí mezi roky 1540-1580.

3.1.2. Výběr námětů

Na sledovaných fasádách jsme našli výzdobu v širokém námětovém rozpětí, počínaje čistě dekorativní-ornamentální a konče kompozičně složitými figurálními scénami.

V oblasti biblické tematiky je dána přednost v drtivé většině Starému zákonu (David a Goliáš, Samson, Prodaní Josefa do otroctví) ojediněle se objevuje i Nový (Večeře Páně). Biblická témata se střídají s výjevy z historie i poměrně aktuálními scénami (bitva, údajné obléhání města husity), dále je zde zastoupena antická mytologie (cyklus Herkulových skutků), a žánrové scény (zvláště vojenské a lovecké výjevy). Jsou zde zastoupeny i scény mravoličné, ve kterých často jako jakýsi komentátor i zlehčující prvek děje funguje postava blázna.

Jednotná ideová složka výzdoby toho kterého objektu je nevysledovatelná. Výjimkou je do jisté míry Rumpálův dům (č.p.41), jehož fasáda je (kromě ornamentiky a jedné figury blázna) celoplošně vyzdobena pouze výjevy s vojenskou tematikou.

3.1.3. Umělecká kvalita

V hodnocení umělecké kvality prachatického souboru se nebudeme nijak odchylovat od názorů, vyslovených v minulosti v literatuře, spíše je můžeme drobným doplněním potvrdit.

Při hodnocení nejvýraznějších jevů můžeme vytknout tři hlavní objekty:

- Knížecí dům (č.p. 9) bohatostí obrazů, seřazených bez (prozatím zjištěné) kompoziční idey za sebe a pod sebe „organicky“ na fasádu

- Fasáda údajné městské školy (č.p. 29) tématem výzdoby (anticky-mytologickým) jako jediná odkazující na italské renesanční a manýristické souvislosti

- kvalita výzdoby na Rumpálově domě, která se od ostatních objektů odlišuje také náročnou technikou provedení. Umně a bez váhání je zde provedeno kompoziční rozvržení neobyčejně složitého výjevu velké bitvy.

3.1.4. Restaurování prachatických sgrafit

V rámci restaurátorských zásahů na prachatických sgrafitech můžeme předpokládat nejméně dvě rozsáhlejší rekonstrukční etapy. První probíhala od 30.let 19. stol. přibližně až do přelomu 19.a 20.stol. Tehdy, jak víme, probíhaly první odkrývací práce.¹⁵⁰ Její začátek byl zřejmě zapříčiněn rozsáhlým požárem ve městě r. 1832. V následujícím roce byli do Prachatic údajně vysláni dva stavitelé, kteří měli na starost opravu mnoha poničených domů. Dozvídáme se, že tito dali v rámci oprav odstranit z mnoha domů renesanční štíty a atiky a staré obrazy na fasádách nechali zakrývat novými omítkami.¹⁵¹

Další etapa zřejmě nastala, jak vysvítá z literatury a některých shromážděných pramenů, v 50.letech. Staré centrum Prachatic bylo tehdy nově prohlášeno památkovou rezervací Státní památkové správy, byla o něm vydána nejedna publikace a byla zřejmě chystána také

komplexní rekonstrukce objektů, které chátraly vinou nedostatku péče zřejmě už od 1.světové války.¹⁵² Tyto informace ale nemůžeme archivně doložit, neboť z této doby nám chybí psané dokumenty o restaurátorských zásazích. Dostupné doklady nás s určitostí informují pouze o jedné konkrétní opravě¹⁵³.

Oprav dále přibývalo s blížícím se koncem 20. století, kolem roku 1990 a v devadesátých letech jsme zaznamenali restaurování osmi objektů¹⁵⁴. Čtyři objekty byly restaurovány dále po roce 2000.¹⁵⁵

Nejstarší jménem známý malíř-restaurátor, který se podílel na restaurování sgrafit v Prachaticích, byl malíř Lukesch (Lukeš). V roce 1911 opravil výzdobu domů č.p. 9 a 71.

Úplný výčet a vyhodnocení použitých metod by nebyly průkazné vzhledem k nedostatečné dokumentaci zásahů a k zjevné nejednotnosti v terminologii dostupných dokumentů. Připomeneme tedy alespoň metody, postupy a materiály, kterých se užívalo k restaurování prachatických sgrafit nejčastěji:

V dokumentech jsou na mnoha místech uvedeny případy, kdy je sgrafitová omítka natolik uvolněna od zdiva budovy, že není možné ji fixací a injektáží dále udržet a je přistupováno (třeba jen místně) k její rekonstrukci po dokumentaci frotáží nebo jinou technikou.¹⁵⁶

Frekvence těchto zmínek s pozdějším datem restaurace klesá, a je snad možné se domnívat, že je tomu tak díky postupnému zvyšování pozornosti, která se při restaurování věnuje konzervaci a ošetřování omítky, která sgrafita nese.

V Prachaticích se často užívalo rekorozní metody. Je zmíněna (nejčastěji jako „obnova intonakové vrstvy“, „...vtíráním vápenné štukové pěny“, většinou několikanásobným) v souvislosti se zásahy do několika objektů¹⁵⁷, u některých byla použita i opakovaně (znovu při další akci)¹⁵⁸ Její užití je předpokládáno od 60. let a naposledy (v souvislosti s prachatickými sgrafity) zmíněno v roce 1992¹⁵⁹.

V těch málo zmínkách o použitých materiálech se dočteme převážně o používání tradičních materiálů (vápno, říční písek, uhlí, mramorová moučka apod.). Injektáže byly prováděny těmito materiály (případně modifikovanými disperzemi), nebo hotovými přípravky, které

jsou na trhu ¹⁶⁰. Zpevňování a konzervace byly prováděny převážně organokřemičitany, vodním sklem, ojediněle hydroxidem barnatým ¹⁶¹, vápennou vodou, vodou s kaseinem ¹⁶² a olejovými nátěry. ¹⁶³

3.1.5. Potenciální předlohy a podobné grafické práce

Je známým faktem, že obor grafiky se stával velice často nositelem, šířitelem informace o dílech jiných výtvarných oborů. I originální výtvarná grafická díla byla mnohokrát kopírována a šířena dále. Přičteme-li k tomu fakt, že díky technice tisku bylo jednoduché díla množit (a známou informaci o objemu soudobé grafické produkce), dojdeme k úsudku, že najít právě ten tisk, jež byl předlohou sgrafitáři, je velice komplikovaný, ne-li neřešitelný úkol. Stranou necháváme možnost, že sgrafitář pracoval dokonce ne podle tisku, ale třeba jeho kresebné kopie, či variace.

Převádění grafiky na rámeček fasády se navíc možná mnohde neobešlo bez zjednodušování, přizpůsobování mírně či více odlišnému formátu, nebo jinému variování předlohy.

Naše práce s předlohami vycházela z tohoto vědomí. Soustředili jsme se tedy na hledání výjevů, jež teoreticky mohly sloužit jako zdroj přímo, či spíše zprostředkovaně.

Do obrazové přílohy jsme uvedli ty grafiky, které jsou výrazněji podobné, téměř vždy bez nároku na konstatování, zdali právě tyto kusy byly předlohou. Šlo spíše o nastínění možnosti, upozornění na podobnost, byť v detailu.

V části, která je věnována výčtu použité literatury uvádíme zdroje informací o grafikách. Z nich čerpaje, ukázalo se, že stěžejní částí studia grafik bude německá grafika druhé poloviny 16. století, přesněji okruh norimberských autorů dürerovské, nebo podürerovské generace, na které literatura odkazuje. Jde v širším pojetí o skupinu takzvaných Kleinmeisterů. U těchto autorů jsme našli většinu uváděných grafických děl. Konkrétně se jednalo zejména o díla Virgila Solise, Josta Ammana, Erharda Schoena, Hanse Sebaldy Behama a Albrechta Dürera a

jeho dílny (Christoffel van Siche), a dále Georga Pencze, Heinricha Aldegrevera, Hanse Lautensacka a Hanse Brosamera.

Odkazy literatury na jakékoli jiné předlohy se soustředily na vliv italských manýristických prací (výhradně domy č.p. 29-herkulovský cyklus a č.p. 41-scéna bitvy). Tyto podněty se nám za pomoci studované literatury nepodařilo potvrdit, ani vyvrátit, a bohužel ani obohatit téma o jakékoli další zjištění. Ke scéně bitvy jsme uvedli pouze vzdáleněji podobná díla Antonia Tempesty.

3.2. Vyhodnocení práce

V práci se nám podařilo shromáždit množství informací, týkajících se prachatických sgrafitových fasád, které jsme vyhodnotili a výsledky předložili v předcházející stati.

Na studiu prachatického souboru sgrafit a jejich předloh se potvrdil dobový úzký ideový vztah českého prostředí s německým. Vliv italský se projevil ojediněle, snad i v souvislosti se soudobým přílivem „vlašských usedlíků“, italských řemeslníků a umělců.

Jak jsme nastínili v úvodu, do rozměru naší práce se nemohlo vejít komplexní rozpracování jakéhokoli konkrétnějšího určení vztahu grafik a fasád, třeba jen časového. Porovnání dat vzniků grafických prací a fasád (kde je to možné), bychom mohli získat další informace, ilustrující (byť na omezeném vzorku) dobovou uměleckou praxi a rychlost, efektivitu, a třeba i způsob „proudění“ informací a vlivů..

Ve věci restaurátorských zásahů nemáme důvod si myslet, že uplatněné restaurátorské metody a koncepce jakkoli výrazně vybočily z dobových standardů, dostupných informací ovšem není dostatek k jakékoli míře zobecnění.

4. Poznámky

- 1 Krčálová, J., *Renesanční nástěnná malba*, in: Dějiny českého výtvarného umění, II/1 Praha 1989. O technice a historii sgrafitových omítek dále např. Petr, F., *Nástěnné malby*, Bratislava 1954, Hošek, J.-Muk, J., *Omítky historických staveb*, Praha 1989
- 2 Špale, V., *Problémy restaurování již restaurovaných sgrafit*, Zprávy památkové péče (dále ZPP), 6/2003, s. 393
- 3 U objektů, jež nebyly zároveň se vznikem sgraf. výzdoby stavebně-morfologicky pozměněny.
- 4 Například výzdoba zámků Litomyšli, Telči, Nelahozevsi atd., na Velké míčovně v areálu Pražského hradu
- 5 Krčálová, J., viz cit.
- 6 Například J.Hilmera nám možnou podobu Prachatic v 16. století vizualizuje slovy: „*Všechny uliční fronty přímo hýřily veselými vzorci sgrafit, jejichž černobílý dvojzvuk zpestřoval tu a tam na veřejných budovách nebo na domech knížecích úředníků namalovaný rožmberský erb nebo celý velký obraz bohatýrského rožmberského jezdce.*“ Hilmera, J., *Prachatice. Městská rezervace státní památkové správy*, Praha 1953, str. 26
Literatura zmiňuje jednu zaniklou fasádu s renesančními sgrafity, byl to objekt č.p. 144 v Horní ulici. Zaniknul při přestavbě bloku na klášter v roce 1893. Mareš-Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v království českém, politický okres prachatický*, Praha 1913, reprint Prachatice 1995, str. 286
- 7 Šmrha, K., *Vlašští usedlíci v Prachaticích ke konci 16. věku*, in: Jihočeský sborník historický (dále JSH), roč. 28/1959
- 8 O prachatických malířích doložených v 16.století na místních podnicích publikoval Václav Starý, viz např.: Starý, V., *Prachatický malíř Šebestián Palda*, in: JSH, 1987, dále Starý, v., *Prachatický malíř Šebestián Hájek a jeho rod*, in: JSH 39, 1970, str. 252-255
- 9 Zde se budeme zabývat popisy těch fasád objektů, které jsou zdobeny sgrafity, nikoli objektů v jejich celcích, kapitoly o jednotlivých objektech jsou seřazeny podle vzrůstajícího č.p.
- 10 Jako pramene jsme využili restaurátorskou zprávu (dále RZ) uloženou v archivu NPÚ, pracoviště České Budějovice (dále ČB), inv. Č. 2759
- 11 NPÚ, pracoviště ČB, i.č. 2759, *Restaurátorská dokumentace, Stará radnice č.p. 1 na Velkém náměstí v Prachaticích, Sgrafitová a malovaná výzdoba na dvorní fasádě a schodišti Staré radnice*, vypracoval P. Novotný, 2003
- 12 Dům je zřídka v literatuře označován jako palác, zdá se však, že jen pro samotný fakt, že osoba stavitele byla příslušníkem šlechty. V tom, že si

Vilém z Rožberka nepostavil v Prachaticích honosnější feudální sídlo, ale dům v ničem se nad ostatní měšťanské domy jednoznačně nevyvyšující, je viděno dobové prostupování světů šlechty a měšťanstva, vyrovnávání jejich ekonomik. Viz Dvořáková, V.- Machálková, H., *Malovaná průčelí české pozdní gotiky a renesance*, ZPP, roč.XIV/1954

13 Kuča, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 5.díl, s.567

14 často i v desítkách vrstev, viz průzkum na fasádě č.p.28, uložen v archivu NPÚ ČB, RZ i.č. 2597

15 snad nerovnoměrném, nedokonalém, nebo ještě ne zcela dokončeném, F.J. Sláma např. píše, že bylo odkrýváno pomalu a opatrně, viz: Sláma, F., J., *Obraz starožitného města Prachatic* (druhé a doplněné vydání, doplnil V. Šofferle), Praha 1891, s.41. Citovaný první popis je uveden právě v této publikaci.

16 Opravu malířem Lukešem roku 1911 provedenou zmiňují dva akademické soupisy památek: Wirth, Z. (red.), *Umělecké památky Čech*, Praha 1957, dále Poche, E.,(red.), *Umělecké památky Čech*, Praha 1980,svazek III, ne však soupis provedený (vydaný) 2 roky po údajně opravě: Mareš, F., Sedláček, A. (dále M.- S.), *Soupis památek historických a uměleckých v království českém, politický okres prachatický*, Praha 1913, reprint Prachatice 1995. Z této publikace pochází citovaný druhý popis fasády.

17 Městský úřad Prachatice, Stavební odbor, *Restaurování fasády s figurální sgrafitovou výzdobou na boční fasádě č.p. 9 „Národní dům“ na Velkém náměstí v Prachaticích*, dokumentaci sestavili Bodanský, M., Pichová, M., autorky příloh Hoftichová, P., Waiserová, J., 2001

18 Nejedlý,V.-Pavelec,P. *K historii a metodologickým otázkám restaurování sgrafit*, ZPP 6/2003, s. 382 : „...nelze s jistotou určit, zda se jedná o zbytky polychromie, monochromního stínování, nebo o patinu původně bílého originálu.“. RZ, viz cit. v pozn. 17, však neuvádí o možném tónování intonaca bianca nic.

19 Podle RZ, cit. v pozn. 17 byly před restaurováním nad horním z obou oken pouze fragmenty mušle.

20 RZ, cit. v pozn. 17, v popisu fasády uvádí, že průzkumem byly v nice okna zjištěny i gotické omítky.

21 Akci provedli v roce 2001 zhotovitelé Jiří Čech, Ak.mal., Václav Špale, Ak.mal., Hana Bělinová, Dis., Miroslav Bodanský, Kateřina Krhánková, Dis., Magda Pichová, Dis., Jana Waiserová, Zuzana Wichterlová, Dis., Martina Krejčí za dohledu odborných a výkonných památkových orgánů. RZ, cit. v pozn. 17

22 Literatura popisuje výjevy, které byly v pátém, spodním pásu, blíže viz dál

23 Vlysovitě řazené scény: Dvořáková,V.-Machálková,H., *Malovaná průčelí české pozdní gotiky a renesance*, ZPP XIV/1954, s.50 : „...zcela ojedinělým příkladem průčelí, sgrafitovaného v podobě průběžných figurálních pásů...“, v této kompozici je mu podobný údajně jen Dům u Minuty v Praze, a v rakouských zemích nalezneme analogii např. v Kremsu.

24 znění textu je zformováno z konfrontace vlastního pozorování a pozorování restaurátorů, viz RZ, cit v pozn. 17. Jako mezera mezi jednotlivými slovy zřejmě funguje tečka, zalomením řádky (označeno/) slovo zřejmě není automaticky ukončeno, stejně při přerušení řádku oknem. Ne všude ale může být tato tečka dochována, a mezery bez teček jsou zde také.

25 Ikonograficky typické zobrazení světce, viz. např. Rulíšek, H., *Postavy, atributy, symboly. Slovník křesťanské ikonografie*, České Budějovice 2006. V identifikaci se shodují též všechny citované popisy. Ve sgrafitové výzdobě představuje postava svatého Jiří nepříliš rozšířený námět.

26 Mareš-Sedláček (dále M.-S.), cit v pozn.16, s. 264

27 Nepřesnost v popisech těchto partií v citovaných literaturách (viz. cit v pozn. 15 a 16) je zapříčiněna zřejmě špatným stavem sgrafit.

28 Tento výjev popisují M.-S. shodně jako vojenský tábor s polními stany (cit v pozn. 16), s. 265, RZ (cit v pozn.17) zmiňuje domněnku, že by se mohlo jednat o obraz Kaina s Ábelem.

29 V příloze k RZ, cit. v pozn. 11, příloha P9, P. Hoftichová interpretuje (nejen) tento výjev jako boj reformy s katolickou církví. Bohužel nemůžeme tuto interpretaci přijmout bez výhrady, neboť s přihlédnutím k tomu, že stavebník a zřizovatel výzdoby Vilém z Rožmberka byl katolík, (i když nemusel sám být autorem ideové linky výzdoby), nemůžeme najít důvod se domnívat, že by myšlenka výzdoby šla „proti“ církvi jejímž byl stoupencem. Dále k tématu: V. Špale, cit v pozn.2, s.402: „*Protestantské smýšlení bohaté měšťanské vrstvy poznamenalo výběr námětů (...).*“

30 F.J.Sláma, cit. v pozn.15, s .42, žádnou hnanou zvěř neviděl, M.-S., cit. v pozn. 16, s. 266 již ano. Mezi pořízením těchto dvou popisů proběhla r. 1911 údajně oprava provedená malířem Lukešem, viz též pozn.16

31 Postavu trubače shodně zmiňují oba popisy, Sláma, F.J, viz cit. v pozn. 15, i M.-S., viz. cit v pozn. 16

32 M.-S., cit. v pozn. 16, s. 266

33 Můžeme se domnívat, že tak usuzovali vzhledem k soudobému stavu sgrafit, konkrétně oblasti kolem hlavy ženy, RZ, viz cit. v pozn. 17, výjev popisuje před restaurováním stejně

34 Postava kněze stojí u oltáře, je dochována pouze po zápěstí, jeho činnost tedy není již viditelná. P. Hoftichová v příloze RZ, cit v pozn. 17 uvádí opět interpretaci výjevu jako boje reformy s katolicismem: vidíme „*neupřímného kněze, který káže ženám, které vlastně poslouchají ďábla (...)*“, neboť na výjevu se vznáší čerti. Přikláníme se spíše ke starší interpretaci Mareše-Sedláčka, cit. v pozn. 16, s.266: „*...přičemž několik stařen nenuceně klepem se baví, jež jim ďábel do uší měchem fouká, přičemž dva čerti hříchy žen na pergamenové blány zapisují, z nichž jeden popsanou blánu zuby roztahuje*“, chtěje najít na ní ještě místo na psaní.. Čert, údajně zapisující, se na fasádě nedochoval.

35 M.-S., cit. v pozn. 16, s. 266

36 Nápis se vztahuje podle F.J.Slámy k výjevu Davida a Goliáše nad ním, cit. v pozn. 15, s. 42, podle Mareše-Sedláčka k obrazu Prodaní Josefa do Egypta vedle okna vlevo, cit. v pozn. 16, s. 266

- 37 M.-S. zde viděli tři nejasné postavy, cit. v pozn. 16, s.267
- 38 Popis spodní řady: M.-S. (cit v pozn. 16) s. 267, v této publikaci je i fotografie zbytku spodních výjevů pod č. 281 a zčásti č. 285, dále Sláma, F.J. (cit v pozn.15), s. 42.
- 39 M.-S., cit v pozn. 16, s.267
- 40 M.-S. ji považují za delfína, cit. v pozn. 16, s.267
- 41 tamtéž
- 42 RZ z roku 2001, cit. v pozn.17
- 43 Hoftichová, P., Prachatice, tzv. Knížecí dům na náměstí, příloha č. 9 RZ z roku 2001, cit. v pozn. 17
- 44 tamtéž
- 45 Uváděné fotografie obrázků byly pořízeny amatérsky digitálním fotoaparátem z literatury. Jejich zhoršená kvalita je snad dostačující pro čistě informativní funkci, jakou mají v této práci zastávat. Případné zájemce o kvalitnější reprodukci odkazujeme na citované zdroje.
Originální anglické popisky z literatury necháváme u obrázků bez překladu pro snadnější možnou zpětnou identifikaci.
- Erhard Schoen** (po 1491, Norimberk – 1542, Norimberk). Spolu s Hansem Sprinkleem mohl být snad přímým žákem Albrechta Dürera.
Obr. 6 *Joseph Put Into the Pit by His Brothers*, BIBLIA EN CONCORDATIIS VETERIS E NOVI TESTAMENTI... (název krácen), Lyons 1518, 1519, 1520. Viz *Illustrated Bartsch*, New York od 1981, vol. 13/Commentary
- Obr. 7 *Joseph Put Into the Pit by His Brothers*, BIBLIA BEYDER ALT VNND NEUWEN TESTAMENTS TEUTSCH, Augsburg 1534, viz *Illustrated Bartsch* (cit. výše), vol. 13/ Commentary
- Jost Amman** (1539, Zurich – 1591, Norimberk). Vyučen v Baselu v dílně sklomalíře L. Ringlera, od r. 1561 pracoval v Norimberku v dílně V.Solise
- obr. 8 *Joseph Is Sold Into Slavery*, BIBLIA. (název krácen), Frankfurt 1565, viz *Illustrated Bartsch* (cit. výše), vol. 20
- Virgil Solis** (1514 Norimberk – 1562)
- Obr. 9 *Joseph Is Sold Into Slavery*, viz *Hollstein German Engraving, Etchings and Woodcuts 1400-1700*, vol. LXVI, Virgil Solis Book Illustrations, č.14.13/1092
- 46 Jost Amman
- Obr. 11 *A Standard-Bearer*, PANOPLIA OMNIUM ILLIBERALIUM.. (název krácen), Frankfurt 1568, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol.20, part 2
- Obr. 12 *A Standard-Bearer holding a Banner with a Cross*, RAPANT /KUNSTBÜCHLIN (cit. výše), viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 20
- Uváděná *Kunstbüchlin* je mladší, než sgrafita na č.p. 9, avšak je možné, že se grafiky objevily dříve v jiném knižním díle, nebo díla jim podobná.
- Heinrich Aldegrever** (1502 – 1555 nebo 1561)
- Obr. 13 *Standard Bearer in a Landscape*, 1540, viz *Hollstein German..*(cit v pozn.45), vol. I
- Erhard Schoen (zde Schön)
- Obr. 14 *Standard Bearer*, 1535, *Hollstein German..*(cit. v pozn. 45), vol XLVIII.

47 Le Chevalier Geoffroy de la Tour, DER RITTER VON TURM, Basel 1492, 1493

Poprvé kniha vyšla již v letech 1371-2 a autor ji údajně koncipoval jako výchovnou publikaci pro své dcery. Vydání druhé a třetí, v Baselu v letech 1492 a 1493, bylo ilustrováno právě Dürerem. Autorství však není jednoznačné. Viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol.10/Commentary, str.512

48 Albrecht Dürer (1471-1528 Norimberk)

Obr. 16 *The Devil And the Garrulous Women at Mass*

viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol.10/Commentary

Nabízí se nám zde např. možnost ztotožnit postavičku ministranta na sgrafitu s klečící postavou v popředí na grafice.

49 Hans Lautensack (1524 Bamberg –1564(?) Wien), v l. 1527až 1557 Norimberk

Obr. 18 *David Throws a Stone at Goliath*, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol.18

Erhard Schoen

Obr.19 *David Throws a Stone at Goliath*, BIBLIA EN CONCORDATIS..(cit. v pozn. 45), viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 13/Commentary

Virgil Solis

Obr. 20 *David and Goliath*, BIBLISCHE FIGUREN (název krácen), Norimberk 1565, viz *Illustrated Bartsch* (cit v pozn. 45), vol. 19

Jost Amman

Obr.21 *David and Goliath* je také připisován Virgilu Solisovi. Viz *New Hollstein German Engraving, Etchings and Woodcuts*, Jost Amman Series 2002, Book Illustrations

50 Virgil Solis

Obr. 23 *A Stag Hunt with a Hunter on Horseback and Six Hounds*

Obr. 24 *A pack of Hounds Chasing a Stag, a Hind and a Hare*, obojí viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 19

Obr. 25 a 26 obojí: *A Stag Hunt*, dílenské práce, viz *Hollstein German..* (cit. v pozn. 45), vol. LXIV

Jost Amman

Obr. 27 *A Stag Hunt*, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 20

Hans Brosamer (mezi 1480 a 1490 – 1552), patřil ke škole Lucase Cranacha st.

Obr. 28 *A Stag Hunt*, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 17

51 Virgil Solis

Obr. 30 *An Elephant*,

Obr. 31 *An Elephant beside a Suit of Armour*,

Obr. 32 *Elephant-Drawn Chariot*, všechny tři obrázky z EMBLEMATA NICOLAI REVSNERI I.C...(název krácen), Frankfurt 1581, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 19. Kniha *Emblemata..* je opět mladší než sgrafita, tyto grafiky nemohly tedy být vzorem sgrafit.

Jost Amman

Obr. 33 *An Elephant towards the Right*,

Obr. 34 *Elephants with Fighting Towers Ascending into Hills*, obojí viz *New Hollstein German..*(cit. v pozn. 49), Jost Amman Series - Jost Amman Book Illustrations

- 52 Albrecht Dürer
 Obr. 35 *The Crossroads Fool*,
 Obr. 36 *The Marriage-For-Money Fool*,
 Obr. 37 *The Medicant Fool*,
 všechny z Sebastian Brandt, DAS NARREN-SCHIFF, Basel, 1494-1495,
 viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 10/Commentary
 Erhard Schoen
 Obr. 38 *Concerning a Woman's Reputation*,
 Obr. 39 *Eleven Fools*, obojí viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45),
 vol. 13/Commentary
Hans Sebald Beham (1500-1550), jeden z nejvýznamnějších grafiků
 podřerovské generace
 Obr.41 *The Nobble Man and Lady*, 1521, viz *Hollstein German..*(cit.
 v pozn. 45), vol.III. Blázen s květinou na fasádě by snad mohla být parodie
 takové galantní scény.
- 53 Wirth, Z. (red.),cit v pozn. 16, s. 619, dále Poche, E. (red.),cit v pozn.
 16., svazek III, s. 151
- 54 To je uvedeno v ZPP (Špale, V., *Problémy restaurování..* cit v pozn.2),
 v RZ (2001, cit. v pozn. 17) je 50. a 70.léta.
- 55 Je však otázkou, jestli se jako záchranné - zpětně hodnoceno -
 neprojeví i zakrytí poškozených obrazů novými omítkami v druhé pol. 19.
 stol, viz např. Hilmera, J., cit. v pozn. 6, str. 36
- 56 Podle Slámy,F.J., cit. v pozn. 15, na tomto ohleduplném postupu měl
 zásluhu pan Swieteczky z Czerncitz, knížecí správce na odpočinku.
- 57 Nejedlý,V.-Pavelec,P., *K historii a metodologickým otázkám..*(cit.
 v pozn. 18), str.382
- 58 K této opravě viz pozn. 16
- 59 viz pozn. 54. **Rekorozní metoda** byla vyvinuta v průběhu 60. let
 skupinou sochařů-restaurátorů, teoreticky byla zformulována Miladou
 Lejskovou-Matyášovou. Byla založena na přístupu ke sgrafitu jako
 k reliéfu, latentně nesoucím nedochovaným obraz na vršcích. Nanášením
 hmoty (jako intonaka bianca) na tyto vršky se tak znovu objevoval ztracený
 obraz. Neboť však ne zdaleka všechna místa, která tvořila v době
 restaurování vrchol reliéfu, byla původně bílá, nebylo tak možno dojít zpět
 k originální podobě a naopak, mnohdy došlo k dezinterpretaci, byť jen
 detailů výzdoby. Tímto nanášením se také běžně „osvěžoval“ i obraz
 existující, tedy štukovaly se nové vrstvy i přes dochované intonaco bianco.
 To je dnes metodě obzvláště vytýkáno, neboť tak docházelo k zatírání
 různých jemnějších šrafur a podobných výrazových prostředků (tónování
 apod.) v intonacu a docházelo tak ke změnám vzezření i sgrafit
 s dochovanými intonakovými „informacemi“.
- 60 Archiv NPÚ ČB, i.č. 726
- 61 Levá část spodního pruhu byla údajně sejmuta, a na nové omítce byla
 výzdoba podle nákrešů rekonstruována. Viz RZ, cit. v pozn. 60
- 62 Restaurátorská zpráva je uložena na MěÚ Prachatice, Stavebním
 odboru, dále i v archivu NPÚ ČB, cit. v pozn.17
- 63 O nevhodnosti metody podrobně RZ, cit v pozn. 17, i Nejedlý-Pavelec:
K historii a metodologickým otázkám restaurování sgrafit, cit.v pozn.18

- 64 RZ, cit. v pozn. 17
- 65 M.-S. o domě napsali, že „*jest stejné fasády s cimbuřím jako vedlejší*“ č.p. 29, že býval také vyzdoben, ale je úplně zabílen, cit. v pozn. 16, str. 278
- 66 ze kterých pochází chronologicky následující publikace, týkající se objektu, cit. v pozn. 6., str. 22
- 67 Do dnešní doby jsou zachovány fragmenty, přístupné z půdy vedl.domu č.p. 29
- 68 J. Hilmera, cit. v pozn. 6., str. 22., datuje sgrafita na č.p. 28 na rozdíl od ostatních autorů do druhé čtvrtiny 16. stol., letopočet 1557 na domě považuje za dobu přestavby, kdy vedlejším domem byla část sgrafit zakryta. Ostatní, např. Starý, V., Prachalice a Jan Neumann, Prachalice 1997, s.42, podle nápisu 1557 datují vznik sgrafit.
- 69 Hvězdice je ještě dále na fasádách domů 29, 71 a 33
- 70 *Restaurátorská dokumentace* (dále RZ), *Renesanční sgrafita, Prachalice č.p. 28*, z roku 1992, ulož. v arch. NPÚ ČB, č.2597, uvádí, že jde o výjev Mojžíše a tryskajícího pramene.
- 71 Podle RZ, cit. v pozn. 70, to mohla být veduta města, ze kterého se přistěhoval člověk, který koupil tehdy zpustlý dům a nechal ho přestavět a vyzdobit.
- 72 V dobové grafice jsme našli časté zpodobnění Venuše jako nahé ženy s kopím, není ale zřejmě možné tento výjev tak identifikovat.
- 73 V RZ, viz cit. v pozn. 70 můžeme číst volný převod do současné němčiny a překlad:
 DISTEL UND DORNEN (UM MICH) STEHEN / SEHR FALSCHEN ZUNGEN / NOCH ALL HIER / NOCH WILL ICH LEIDEN / IN DISTEN UND DORNEN / BADEN / ALS MIT FALSCHEN ZUNGEN / SEIN (UND) BLADEN
 BODLÁČÍ A TRNY / STOJÍ kolem mě / VELMI mnoho FALEŠNÝCH JAZYKŮ / je JEŠTĚ VŠUDE ZDE kolem / JEŠTĚ CHCI spíše SNÁŠETI / V BODLÁČÍ A TRNECH SE KOUPATI / NEŽ S FALEŠNÝMI JAZYKY / BÝTI a BLÁBOLITI
- 74 Rožmberské růže byly rekonstruovány podle dochované výzdoby na boku domu, přístupné z půdy vedl. domu.
- 75 V RZ, cit. v pozn. 70, je prezentován a my jsme na místě též pořídili fotografie, ovšem kvůli špatným podmínkám ne dokonalé technické kvality.
- 76 na kterém podle RZ, cit.v pozn. 70, seděl muž zobrazený v aktu.
- 77 Albrecht Dürer
 Obr. 46 *Samson Rending the Lion*, viz *Illustrated Bartsch* (viz cit. v pozn. 45), vol. 10, str. 97
- 78 Z RZ o této akci (cit. v pozn. 70) se dozvídáme i následující údaje
- 79 Podrobnosti viz RZ (cit. v pozn. 70), uvádí i použité materiály. Jako jediná z prachatických (podle dostupných informací) nebyla tato fasáda zpevňována organokřemičitany, ale vápennou vodou, poté vápennou vodou s kaseinem a dále vaječnou emulzí.

80 Starý, V., *Tzv. literátská škola v Prachaticích*, JSH 39, 1970, celý odstavec čerpá ze článku. K diskuzi o umístění školy v Prachaticích přispěli restaurátoři Novotný, J., Josefík, J. a Novotný, P. v RZ (cit. v pozn. 70), kde zmínili třetí možnost, totiž umístění do objektu č.p. 28.

81 Hilmera, J., *Prachatice* (cit. v pozn. 6), str. 22

82 Wirth, Z., *Umělecké poklady Čech*, Praha 1915, další dataci, 1540-1557, nalézáme v: Wirth, Z. (red.), *Umělecké památky Čech* (viz cit. v pozn. 16)

83 Sláma, F.J., cit v pozn. 15, str. 40

84 Wirth, Z., *Umělecké poklady Čech*, cit. v pozn. 82, dále viz Předlohy, násl. po popisu. U druhého výjevu není jasné ani zda se jedná o muže s ženou, či dva muže. M.-S. (cit. v pozn. 16) popisují tento i třetí výjev jako scénu s mužem s ženou.

85 Sláma, F.J., cit. v pozn. 15, str. 40

86 Domy č.p. 88, 106

87 Wirth, Z., *Umělecké poklady Čech*, cit. v pozn. 82

88 Wirth, Z. (red.), *Umělecké památky Čech*, cit. v pozn. 16

89 Hilmera, J., *Prachatice*, cit. v pozn. 6, dále Dvořáková, v.-Machálková, H., *Malovaná průčelí...*, cit. v pozn. 12

90 Hans Sebald Beham

obr.61 *Hercules and Cacus*, z herkulovského souboru autora z r. 1545, viz *Illustrated Bartsch* (viz cit. v pozn. 45), vol.15

91 Hans Sebald Beham

obr.63 *Hercules and Iole*,

obr.64 *Hercules and the Hydra*, obojí z herkulovského cyklu autora z roku 1545, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 15

92 Hans Sebald Beham

obr.66 *Hercules and the Centaurs*, z herkulovského cyklu autora z roku 1545, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 15

93 Na jedné z historických fotografií objektu se nalézá okno v místě, které zasahuje do pole sgrafita. Fotografii se bohužel nepodařilo datovat.

94 **Georg Pencz** (cca 1500 – 1550), od 1523 – Norimberk, navštěvoval dílnu A. Dürera, údajně pracoval také s Marcantoniem Raimondim

obr.68 *The Triumph of Bacchus*, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 16

95 Virgil Solis

obr.72 *Frieze with Six Busts: JOSEF, ESTER, HECTOR, JAHEL, HANIWAL, JVDIT*

obr. 73 *Three Busts in Medallions on a Mauresque Frieze, Busts of a Young Woman, a King and a Queen in Medallions on a Mauresque Frieze*

obr. 74 *Busts of two Women and a Man in Medallions on a Mauresque Frieze*

obr. 75 *Frieze with Four Heads of Men in Medallions*, všechny viz *Illustrated Bartsch* (viz cit. v pozn. 45), vol.19

Jost Amman

obr. 76 *Eight Busts of Men and Women*, viz *Illustrated Bartsch* (viz cit. v pozn.45), vol. 20

96 M.-S. (viz cit.v pozn. 16), str. 277

97 *Restaurátorská zpráva*, uložena u MěÚ Prachaticice, Stavební odbor, J. Kolář, 1995

98 Kleštiny, jejichž kotvy lze vidět na fasádě se na budovu dostaly buď tehdy, nebo dříve, jak o tom svědčí orální podání majitelky pí. Havelkové, podle ní jsou kleštiny starší a v padesátých letech byla budova zpevňována zalíváním betonu do základů

99 V RZ (cit. v pozn. 97) se dozvídáme i údaj o použitém materiálu: Konzervace byla provedena Disapolem CV 317.

100 Starý, V., *Tzv. Literátská škola..*(cit. v pozn. 80), str.253

101 např. Sláma, F.J. (cit. v pozn. 15), str. 40

102 M.-S. (cit. v pozn. 16), str.280

103 neboť sám Sláma o odstavec níže píše, že sgrafito bylo v nedávné době obnoveno, a tento zásah hodnotí jako v neprospěch věci

104 „*Tvář Kristova výrazu ušlechtilého jest dílem krásným a velice mistrovským.*“ Sláma, F.J. (cit. v pozn. 15), str. 40

105 *Zpráva o preventivním zajištění sgrafitové výzdoby Poslední večere Páně*, uložena na MěÚ Prachaticice, Stavební odbor, A. Martan, 1992

106 popis oken na pravé části od arkýře je s malými změnami převzat z: *Stavebně-historický průzkum*, ulož. na MěÚ PT, Muk, J., 1988, str.2

107 Virgil Solis
obr. 80 *The Last Supper*, PASSIONAL, 1552 (několik vydání mezi lety 1550-1560), viz *Illustrated Bartsch* (viz cit. v pozn. 45), vol. 19

108 Albrecht Dürer
obr. 81 *The Last Supper, The Large Passion*, viz *Illustrated Bartsch* (viz cit. v pozn. 45), vol. 10

109 Sláma, F.J., cit. v pozn. 15, str.40

110 RZ, viz cit. v pozn. 105

111 RZ, viz cit. v pozn. 105

112 Pavelec, P., *K restaurování sgrafit na fasádě domu čp.36 v Prachaticích*, ZPP 63/2006, str. 422, pozn.1

113 V RZ *Renesanční sgrafito na fasádě domu čp. 36 v Prachaticích* (pod č.2768 v archivu NPÚ ČB) můžeme najít kresebnou rekonstrukci renesanční podoby domu, který nese obloučkový štít.

114 Pro takto ranou dataci svědčí, podle P. Pavelce (viz cit. v pozn. 112), dvě hypotézy. Byla zde nalezena pravděpodobná předloha (při předpokladu, že nejčastěji se užívalo předloh současných) už z r. 1521(čímž myslí ale nejspíše Dürerův originál), a dále podle podoby rožmberského erbů, který později doznal změn. (Předpoklad, že se používaly současné předlohy je

však nepřilíží průkazný, vzhledem k tomu, že existují fasády, kde se společně použily předlohy staré 60 i 5 let).

115 Pavelec, P. (cit. v pozn. 112). RZ (cit. v pozn. 113) o nich informace nepodává, neboť byly nalezeny studiem pozdějším, po dokončení restaurátorských prací.

116 Christoffel van Sichem (cca 1546-1624)

obr. 84 *Saint Christopher*, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 10

117 Pavelec, P., viz cit. v pozn. 112, podrobnosti o restaurování dále RZ, cit. v pozn. 113

118 V. Špale o technice kolorovaného sgrafita v *Problémy restaurování..*(viz cit. v pozn.2), str.391: „Na mnoha sgrafitech se objevuje ještě stínování provedené maliřsky-lazurováním do mokrého vápenného nátěru technikou al fresco. (...) někdy bylo toto stínování vytvořeno po vyrytí základního rozvrhu. (...) V ojedinělých případech se v malovaných doplňcích objevuje i fresková polychromie.“

Skořepa, T. v dokumentu *K restaurování renesančního sgrafita na Rumpálově domě v Prachaticích*, ulož. na MěÚ Prachatice: „Kresba je vyryta do červeného štuku. Výjevy byly doplněny modrošedým pozadím a sgrafito dále kolorováno okrovou a červenou barvou.“ Také J. Hilmera (cit. v pozn. 6) tvrdí, že je provedeno v okrové, rudé a temně modré, str.25. Sláma, F.J. (cit. v pozn.15) se s nimi také shoduje, str. 38. Podrobnější zhodnocení musíme přenechat restaurátorům a dalším odborníkům, vyhodnocujícím řádný průzkum.

119 Hilmera, J., cit. v pozn. 6, str. 25. Dále např. Dvořáková, M.-Machálková, H., *Malovaná průčelí*, cit. v pozn. 12, str. 51

120 Sláma, F.J., cit. v pozn. 15, str. 37

121 M.-S., cit. v pozn. 16, str. 263

122 M.-S., viz. cit. v pozn. 16, str. 264

123 Sláma, F.J., cit. v pozn. 15, str. 38

124 To obojí můžeme číst např. u M. – S., cit. v pozn. 16, str. 263-264

125 Jost Amman

obr. 90 *Procession of Soldiers*, detail, kolekce grafik, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol.20. Postavám na fasádě se podobá pištec a bubeník, jsou ale zobrazeni na fasádě každý zvlášť v jiném poli.

obr. 92 *The Standard-Bearer*, KÜNSTLICHE WOLGERISSENE NEW FIGUREN...(název krácen), Frankfurt 1592, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 20, v obrazové příloze obr. uveden také u č.p. 9

obr. 94 *The Attendants*, detail, PANOPLIUM ILLIBERALIUM...(název krácen), Frankfurt 1568, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol 20

126 Antonio Tempesta (1555-1630)

obr. 96, 97, 98 z cyklu *Battle Scenes I*, dedikovaných Pietru Strozzimu, viz *Illustrated Bartsch* (cit. v pozn. 45), vol. 35

obr. 99 z (FAECVNDA QVAM..název krácen), viz *Illustrated Bartsch*(cit. v pozn. 45) jako *Battle Scenes II*, vol. 35

127 Dekorativní pásy a panely s groteskovými ornamenty jsme našli například u těchto autorů: H. Aldegrever, G. Pencz, J. Pink, H.S.Beham, B. Beham, D. Hopfer, T. Stimmer, atd.

- 128** Literatura se shoduje, např. Kuča, K., *Města a městečka...*(cit. v pozn. 13), str. 659
- 129** Poche, E., (red.), *Umělecké památky Čech* (viz. cit. v pozn. 16), a starší literatura shodně
- 130** Sláma, F.J., cit. v pozn. 15, str. 38
- 131** M.-S., cit. v pozn. 16, str. 264, odtud i následující citace v uvozovkách.
- 132** MěÚ PT, dok. *K restaurování renesančního sgrafita na Rumpálově domě v Prachaticích*, dok. je nesignovaný a nedatovaný, zřejmě z r.2005.
- 133** Dvořáková-Machálková, cit. v pozn. 12, str. 51 : „*Jobstova z doby první republiky a Kabešova-Fišerova z r. 1952.*“
- 134** Je zaznamenána v inventáři archivu NPÚ ČB RZ z toho roku, fyzicky však ve fondu není.
- 135** dok. *K restaurování...* (cit.v pozn. 132)
- 136** V literatuře se komplex atiky a štítů označuje jako *volutová* nebo *lombardská* atika, či *lombardský štít*. Dvořáková-Machálková, *Malovaná průčelí..*(cit. v pozn.12) a Šamánková, E., *Architektura české renesance*, Praha 1961, str. 61
- 137** Pod správou vyšehradské kapituly byly Prachatice (a před tím osada Staré Prachatice) nejspíše od dvanáctého století do doby husitských válek, po dobytí Prachatic husity její vliv prakticky zanikl. Po období husitských válek jsou Prachatice na nějakou dobu městem královským.
- 138** RZ, které máme k dispozici (NPÚ ČB, RZ *Husův dům, Prachatice*, Štokr, J., 2002, inv. č. 2621, součástí jsou i starší RZ s popisy), se v popisech shodují, že to jsou kozlíci
- 139** Vilém z Rožmberka jako tzv. Rožmberský jezdec je námět, jenž se v Prachaticích vyskytoval na více fasádách (předně vstupní fasáda Písecké brány), ve sgrafitu je ovšem proveden pouze zde.
- 140** Dva druhy bosy jsou způsobeny podle V. Dvořákové-M.Machálkové (cit. v pozn.12), str. 48, tím, že dům byl zdoben ve dvou etapách. Celá výzdoba přední části fasády (a s ní přední část boční) vznikla později a je zde hodnocena jako méně zdařilá. Viz též pozn. 142
- 141** Pták je v dalších dostupných popisech přiblížen jako *husa* (RZ,cit. v pozn. 138), nebo „*pták Noh pod stromem, zašlapávající pařátem hada*“ (*Malovaná průčelí..*, cit. v pozn. 12, str.47).
- 142** Právě publikace *Malovaná průčelí..* (viz cit. v pozn. 12 a poznámku 141) hodnotí „protahování“ bosy až do atiky jako „*zpřetřhání logické kompozice všech částí průčelí*“, jakou můžeme vidět třeba na č.p. 29. (str. 78)
- 143** v RZ (cit. v pozn. 138) jde o „*foukajícího muže*“, tedy pištce, jinde (M.-S., cit. v pozn. 16, str. 281) „*šasek s pišťalou*“. Pozorování celého pásu výjevů je zde bohužel ztíženo faktem, že atika je dosti vysoko a římsa, na které stojí, výrazně plasticky vystupuje, a tak zastiňuje pohled na

spodní část, pásek u každého výjevu. Součástí citované RZ jsou fotografie, které nám při popisování pomohly.

144 O této opravě hovoří např. M.-S., cit. v pozn. 16, str. 283

145 RZ z roku 2002, cit. v pozn. 138, jako jediná obsahuje výčet použitých materiálů

146 RZ z roku 1960 je součástí RZ z roku 2002, cit. v pozn. 138

147 RZ z roku 1972 je součástí RZ z roku 2002, cit. v pozn. 138

148 RZ z roku 1986 je součástí RZ z roku 2002, cit. v pozn. 138

149 RZ z roku 2002, cit. v pozn. 138

150 Informace o opravách v tomto období nalézáme na mnoha místech. Knížecí dům byl odkryt a sgrafita prezentována, během té doby renovován Rumpálův dům (č.p. 41, r. 1863), něco se dělo podle M.-S. (cit. v pozn. 16), str. 277, 280, na č.p.29, č.p.33

151 Hilmera, J., *Prachatice* (viz cit.v pozn. 6), str. 36.
To, co J. Hilmera kritizuje jako nedostatek v přístupu k památkám (tehdejší zakrývání sgrafit novými omítkami), je z dnešního pohledu možné chápat jako ve prospěch věci, neboť vystavení sgrafit klimatickým podmínkám během 20. století mělo na většinu z nich devastující vliv.

152 Hilmera, J., *Prachatice* (cit.v pozn. 6), str. 38

153 č.p. 71, dál podle jednoho pramene snad č.p. 9

154 č.p. 1, 9, 28, 29, 33, 36, 41, 71

155 č.p. 1, 9, 41, 71

156 č.p. 1, 9 u spodního pásu, 71, 28

157 č.p. 9, 28, 29, 41, 71

158 Na č.p. 9 nejspíše dvakrát a na č.p. 71 možná i třikrát.

159 Tehdy byly její pomocí znovu „vyvolány“ obrazy na fasádě domu č.p.28

160 Ledan, Terakoinjekt apod.

161 Na č.p. 36

162 Na č.p. 28

163 Na č.p. 28, 36

5. Literatura a prameny

5.1. Literatura:

5.1.1. Místopisná a přehledová:

- Braniš, J., *Obrazy z dějin jihočeského umění*, Praha 1909
- Dvořáková, V.-Machálková, H., *Malovaná průčelí české pozdní gotiky a renesance*, ZPP XIV/1954, s.33-73
- Krčálová, J., *Renesanční nástěnná malba*, in: *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, Praha 1989
- Krčálová, J., *Sgrafitová výzdoba zámku v Telči*, Praha 1955
- Kuča, K., *Atlas památek*, Baset, Praha 2002
- Kuča, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 5.díl
- Mareš, F.-Sedláček, A., *Soupis památek historických a uměleckých v království českém, politický okres prachatický*, Praha 1913, reprint Prachatice 1995
- Muk, J.-Šamánková, E.(red.), *ABC kulturních památek Československa*, Panorama, Praha 1985
- Novotný, V., *Poznámky o českém renesančním sgrafitu*, *Památky archaeologické XXXVII*, 1931, s.37
- Pavel, J., *Dějiny umění v Československu*, Praha 1978
- Pechová, O., *Slavonice, Městská památková rezervace*, České Budějovice 1967
- Šamánková, E., *Architektura české renesance*, Praha 1961
- Poche, E., *Umělecké památky Čech*, Praha 1980, svazek III
- Wirth, Z. (red.), *Umělecké památky Čech*, Academia, Praha 1957
- Wirth, Z. (red.), *Umělecké poklady Čech*, Praha 1915

5.1.2. Historie Prachatic:

- Březan, V., *Životy posledních Rožmberků*, Praha 1985
- Fencel, P.Koutná, J.-Kubů, F.-Mager, J.A., *Zmizelé Čechy, Prachatice*, Paseka, Praha-Litomyšl, 2007
- Hilmera, J., *Prachatice. Městská rezervace státní památkové správy*, Praha 1953
- Miltner, J.B., *Staré malby na domech Prachatických*, Roční zpráva c.k. vyššího gymnázia v Hradci Králové, 1881

Sláma, F.J., *Obraz starožitného města Prachatic*, upravil a doplnil V. Šofferle, Praha 1891
Starý, V., *Tzv. literátská škola v Prachaticích*, JSH 39(1970)
Starý, V., *Majetkové poměry obyvatel města Prachatic v polovině 16. století*, in: Jihočeský sborník historický, 56 (1987)
Starý, V., *Prachatice a Jan Neumann*, Prachatice 1997
Starý, V., *Prachatický malíř Šebestián Palda*, JSH 1987, č. 2
Šmrha, K., *Vlašští usedlíci v Prachaticích ke konci 16. věku*, JSH 28(1959)
Vokolková, D., *Prachatice*, Oswald Praha pro MěÚ Prachatice, 1992

5.1.3. Restaurování sgrafit:

Lejsková-Matyášová, M., *Figurální sgrafito ve Slavonicích a jeho restaurování*, Památková péče 3 (1970), s. 144
Lejsková-Matyášová, M., *K ikonografii a restituci sgrafitového reliéfu tří renesančních domů ve Slavonicích*, Umění 18/1970, s. 383-394
Nejedlý, V. - Pavelec, P. *K historii a metodologickým otázkám restaurování sgrafit*, ZPP 6/2003
Pavelec, P., *K restaurování sgrafit na domě č.p. 36 v Prachaticích*, ZPP 6/2003
Špale, V., *Problémy restaurování již restaurovaných sgrafit*, ZPP 6/2003

5.1.4. Náměty a předlohy:

Amman, J., *Das Frauentrachtenbuch*, vydavatel Manfred Lemmer, Leipzig 1972
Amman, J.-Sachs, H., *Das Ständebuch*, nakl. Insel-Verlag, Leipzig
Bohatcová, M., *Knižní dřevořez v Čechách a na Moravě od 15. století do 1620*, in: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989
Hiltbrand, R. (uspořádal katalog), *Tobias Stimmer 1539-1584, Spätrenaissance am Oberrhein*, výstava Kunstmuseum Basel, 1984
Hollstein, F.W.H., *German Engravings, Etching and Woodcuts c.a. 1400-1700*, *The New Hollstein German Engravings, Etchings and Woodcuts*
Krčálová, J., *Grafika a naše renesanční nástěnná malba*, Umění X/1962, s. 276
Lejsková-Matyášová, M., *Grafická předloha a její význam při restaurování maleb a sgrafit*, Památková péče XXXI, 1971

- Lejsková-Matyášová, *K otázce předloh pro sgrafita zámku v Telči*, Umění VII (1963), s.402
- Lejsková-Matyášová, M., *Ohlas Solisových dřevorytů v českém renesančním malířství*, in: Umění věků, Česká katol. charita, 1956
- Lejsková-Matyášová, M., *Ještě k předlohám Virgila Solise*, doplněk ke *Ohlas Solisových dřevorytů...*, Umění
- Lejsková-Matyášová, M., *Samsonovský cyklus ve sgrafitu litomyšlského zámku*, Umění XI, 1963
- Lejsková-Matyášová, M., *Schweizerische graphische Vorlagen in der Renaissancekunst der Böhmischen Länder*, Zeitschrift für Schweizerische Architektur und Kunstgeschichte, 27 (1970), s. 44-50
- Matějček, A., *Ilustrace v tištěné knize XV. a XVI. věku*, Ročenka československých knihtiskařů, 12 (1929), s. 17-65
- Rulíšek, H., *Postavy, atributy, symboly. Slovník křesťanské ikonografie*, České Budějovice 2005
- Waldmann, E., *Die Nürnberger Kleinmeister*, Leipzig 1910?
- Zschelletschky, H., *Die drei gottlosen Maler von Nürnberg, Sebald Beham, Barthel Beham und Georg Pencz*, Leipzig 1975
- Illustrated Bartsch*, New York 1981, vol. 10-20, 28-37

5.2. Prameny

- Městský úřad Prachatice, Stavební odbor, *Stavebně-historický průzkum č.p. 33*, Muk, J., 1988
- Městský úřad Prachatice, Stavební odbor, *Zpráva o preventivním zajištění sgrafitové výzdoby „Poslední večere Páně“*, Martan, A., 1992
- Městský úřad Prachatice, Stavební odbor, *Restaurování fasády s figurální sgrafitovou výzdobou na boční fasádě č.p. 9 „Národní dům“ na Velkém náměstí v Prachaticích*, dokumentaci sestavili Bodanský, M., Pichová, M., autorky příloh Hoftichová, P., Waiserová, J., 2001
- Městský úřad Prachatice, Stavební odbor, *Restaurátorská zpráva*, Kolář, M., 1995 (týká se zásahu na č.p.29)
- Národní památkový ústav, archiv pracoviště České Budějovice, *Restaur.zpráva z restaurování sgrafitové výzdoby na domě č.p. 10-11 v Prachaticích na náměstí*, Kolář, J., Chlupáč, M., inv.č.726, 1988

NPÚ, archiv pracoviště České Budějovice, *Restaurátorská dokumentace, Renesanční sgrafita, Prachatice č.p.28*, Josefík,J., Novotný,J., Novotný,P., Skořepa,T., Mašek,J., inv.č.2597, 1992

NPÚ, archiv pracoviště České Budějovice, *Restaurátorská dokumentace, Stará radnice č.p.1 na Velkém Náměstí v Prachaticích, Sgrafitová a malovaná výzdoba na dvorní fasádě a schodišti staré radnice*, vypracoval Novotný,P., inv.č.2759, 2003

NPÚ, archiv pracoviště České Budějovice, *Restaurátorská zpráva, Renesanční sgrafito na fasádě domu č.p.36 v Prachaticích*, Skořepa,T., inv.č.2768, 1997

NPÚ, archiv pracoviště České Budějovice, *Restaurátorská zpráva, Husův dům, Prachatice, Husova 71*, Štokr,J., inv.č.2621, 2002, součástí dokumentu jsou i tři starší RZ týkající se zásahů na č.p. 71: Kolář, J., Cihlář., F., Soudek. R., 1960, dále Kolář, J., Tintěra, A., 1972 a konečně Kolář., J., Chlupáč, M., 1986.

www.artcyclopedia.com

www.webgallery.com

www.bildindex.de

www.wikipedia.com

Seznam vyobrazení

- Obr. 1 Nádvoří fasáda č.p.1 – Staré radnice
Obr. 2 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, levá část
Obr. 3 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, střední část
Obr. 4 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, pravá část
Obr. 5 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, Výjev prodání Josefa do Egypta
Obr. 6 Erhard Schoen, *Joseph Put Into a Pit by His Brothers*, stranově převráceno⁴⁵
Obr. 7 Erhard Schoen, *Joseph Put into a Pit by His Brothers*⁴⁵
Obr. 8 Jost Amman, *Joseph Is Sold into Slavery*, stranově převráceno⁴⁵
Obr. 9 Virgil Solis, *Joseph Is Sold into Slavery*, stranově převráceno⁴⁵
Obr. 10 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, postava lancknechta s praporem
Obr. 11 Jost Amman, *A Standard-Bearer*⁴⁶
Obr. 12 Jost Amman, *A Standard-Bearer Holding a Banner with a Cross*⁴⁶
Obr. 13 Heinrich Aldegraver, *A Standard-Bearer in a Landscape*⁴⁶
Obr. 14 Erhard Schoen, *Standard-Bearer*⁴⁶
Obr. 15 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, Výjev klevetivých bab na mši
Obr. 16 Albrecht Dürer (?), *The Devil And the Garrulous Women at Mass*⁴⁸
Obr. 17 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, výjev David a Goliáš
Obr. 18 Hans Lautensack, *David Throws a Stone at Goliath*, stranově převráceno⁴⁹
Obr. 19 Erhard Schoen, *David Throws a Stone at Goliath*⁴⁹
Obr. 20 Virgil Solis, *David and Goliath*⁴⁹
Obr. 21 Jost Amman (?), *David and Goliath*⁴⁹
Obr. 22 Boční fasáda domu č.p. 9 – Knížecího, výjev lovu
Obr. 23 Virgil Solis, *A Stug Hunt with a Hunter on Horseback and Six Hounds*⁵⁰
Obr. 24 Virgil Solis, *A Pack of Hounds Chasing a Stag, a Hind and a Hare*⁵⁰
Obr. 25 Virgil Solis (dílno), *A Stug Hunt*⁵⁰
Obr. 26 Virgil Solis (dílno), *A Stug Hunt*⁵⁰
Obr. 27 Jost Amman, *A Stag Hunt*, stranově převráceno⁵⁰
Obr. 28 Hans Brosamer, *A Stag Hunt*, stranově převráceno⁵⁰
Obr. 29 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, výjev se slonem
Obr. 30 Virgil Solis, *An Elephant*⁵¹
Obr. 31 Virgil Solis, *An Elephant Beside a Suit of Armour*⁵¹
Obr. 32 Virgil Solis, *An Elephant-Drawn Chariot*⁵¹

- Obr. 33 Jost Amman, *An Elephant Towards the Right*, stranově převráceno ⁵¹
- Obr. 34 Jost Amman, *Elephants with Fighting Towers Ascending into Hills* ⁵¹
- Obr. 35 Albrecht Dürer, *The Crossroads-Fool* ⁵²
- Obr. 36 Albrecht Dürer, *The Marriage-For-Money Fool* ⁵²
- Obr. 37 Albrecht Dürer, *The Medicant-Fool* ⁵²
- Obr. 38 Erhard Schoen, *Concerning a Woman's Reputation* ⁵²
- Obr. 39 Erhard Schoen, *Eleven Fools* ⁵²
- Obr. 40 Boční fasáda č.p.9 – Knížecího domu, výjev s bláznem
- Obr. 41 H.S.Beham, *The Nobble Man and a Lady* ⁵²
- Obr. 42 Uliční fasáda domu č.p. 28, levá část
- Obr. 43 Uliční fasáda domu č.p.28, pravá část
- Obr. 44 Uliční fasáda domu č.p. 28, výjev s aktem ženy a básní ⁷³
- Obr. 45 Uliční fasáda domu č.p. 28, výjev se Samsonem
- Obr. 46 Albrecht Dürer, *Samson Rending the Lion* ⁷⁷
- Obr. 47 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a bláznem
- Obr. 48 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a bláznem
- Obr. 49 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a bláznem
- Obr. 50 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a bláznem
- Obr. 51 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a hlava blázna
- Obr. 52 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a bláznem, hlavy žen
- Obr. 53 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výzdoby cimbuří nad výjevem s akty a bláznem
- Obr. 54 Boční fasáda č.p. 28, pravděpodobná signatura sgrafitáře u výjevu s akty a bláznem
- Obr. 55 Boční fasáda č.p. 28, pravděpodobná signatura sgrafitáře „SR“ v grafickém zvýraznění
- Obr. 56 Uliční fasáda č.p. 29 – školy (?), levá část
- Obr. 57 Uliční fasáda č.p. 29 – školy (?), střední část
- Obr. 58 Uliční fasáda č.p. 29 – školy (?), pravá část
- Obr. 59 Boční fasáda č.p. 29 – školy (?)
- Obr. 60 Uliční fasáda domu č.p.29, výjev Hercules zabíjí Caca
- Obr. 61 H.S.Beham, *Hercules and Cacus*, stranově převráceno ⁹⁰
- Obr. 62 Uliční fasáda č.p. 29, (údajný) výjev Hercules a kentaur Nessus, neidentifikováno
- Obr. 63 H.S Beham, *Hercules and Iole* ⁹¹
- Obr. 64 H.S. Beham, *Hercules and the Hydra* ⁹¹
- Obr. 65 Uliční fasáda č.p. 29, výjev Herkules a kentaui
- Obr. 66 H.S. Beham, *Hercules and the Centaurs* ⁹²
- Obr. 67 Boční fasáda č.p. 29, Výjev Triumf Bakchův
- Obr. 68 Georg Pencz, *The Triumph of Bacchus* ⁹⁴
- Obr. 69 Uliční fasáda č.p.29, cimbuří s hlavami, levá část
- Obr. 70 Uliční fasáda č.p.29, cimbuří s hlavami, střední část

- Obr. 71 Uliční fasáda č.p.29, cimbuří s hlavami, pravá část
- Obr. 72 Virgil Solis, *Frieze with Six Busts* ⁹⁵
- Obr. 73 Virgil Solis, *Three Busts in Medallions on a Mauresque Frieze, Busts of a Young Woman, a King and a Queen in Medallions on a Mauresque Frieze* ⁹⁵
- Obr. 74 Virgil Solis, *Busts of Two Women and a man in Medallions on a Mauresque Frieze* ⁹⁵
- Obr. 75 Virgil Solis, *Frieze with Four Heads of Men in Medallions* ⁹⁵
- Obr. 76 Jost Amman, *Eight Busts of Men and Women* ⁹⁵
- Obr. 77 Parkánová fasáda č.p. 30 – Literátské školy (?)
- Obr. 78 Fasáda domu č.p. 33 – fary
- Obr. 79 Fasáda domu č.p. 33 – fary, scéna Poslední večeře Páně
- Obr. 80 Virgil Solis, *The Last Supper* ¹⁰⁷
- Obr. 81 Albrecht Dürer, *The Last Supper* ¹⁰⁸
- Obr. 82 Fasáda č.p. 36 – U Sv. Kryštofa
- Obr. 83 Fasáda domu č.p. 36 – U Sv. Kryštofa, výjev se Svatým Kryštofem
- Obr. 84 Christofel van Sichem, *Saint Christopher* ¹¹⁶
- Obr. 85 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu
- Obr. 86 Boční fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu
- Obr. 87 Fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, starší nedatovaná fotografie
- Obr. 88 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, pištec
- Obr. 89 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, bubeník
- Obr. 90 Jost Amman, *Procession of Soldiers*, detail ¹²⁵
- Obr. 91 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, praporečník
- Obr. 92 Jost Amman, *The Standard-Bearer* ¹²⁵
- Obr. 93 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, kopinník
- Obr. 94 Jost Amman, *The Attendants*, detail ¹²⁵
- Obr. 95 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, scéna bitvy, starší nedatovaná fotografie
- Obr. 96 Antonio Tempesta, *Battle Scenes I* ¹²⁶
- Obr. 97 Antonio Tempesta, *Battle Scenes I* ¹²⁶
- Obr. 98 Antonio Tempesta, *Battle Scenes I* ¹²⁶
- Obr. 99 Antonio Tempesta, *Battle Scenes II* ¹²⁶
- Obr. 100 Fasáda domu č.p. 61
- Obr. 101 Čelní fasáda č.p. 71 – Husova domu, levá část
- Obr. 102 Čelní fasáda č.p. 71 – Husova domu, pravá část
- Obr. 103 Nároží č.p. 71 – Husova domu
- Obr. 104 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu
- Obr. 105 Čelní fasáda č.p. 71 – Husova domu, rožmberský jezdec
- Obr. 106 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu, výjevy na atice
- Obr. 107 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu, výjevy na atice
- Obr. 108 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu, výjevy na atice
- Obr. 109 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu, výjevy na atice
- Obr. 110 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu, výjevy na atice

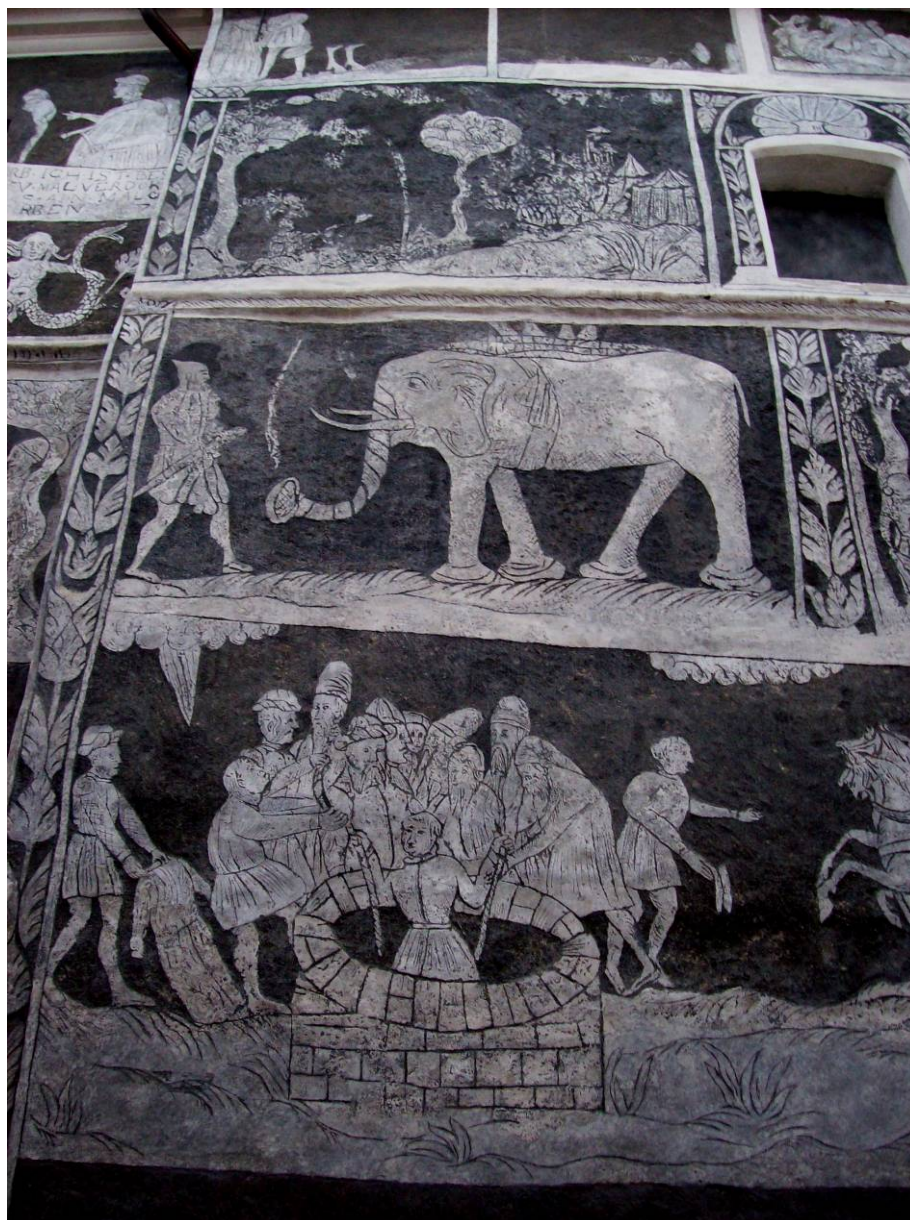
Obrazovou přílohu bylo nutné pro účely STAG radikálně zmenšit z důvodu limitovaného datového prostoru, uděleného zde pracem. Popisky vyřazených obrázků byly ponechány pro představu o úplné verzi.

Obr. 1 Nádvoří fasáda č.p.1 – Staré radnice

Obr. 2 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, levá část

Obr. 3 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, střední část

Obr. 4 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, pravá část

- Obr. 5 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, Výjev prodání Josefa do Egypta
 Obr. 6 Erhard Schoen, *Joseph Put Into a Pit by His Brothers*, stranově převráceno⁴⁵
 Obr. 7 Erhard Schoen, *Joseph Put into a Pit by His Brothers*⁴⁵
 Obr. 8 Jost Amman, *Joseph Is Sold into Slavery*, stranově převráceno⁴⁵
 Obr. 9 Virgil Solis, *Joseph Is Sold into Slavery*, stranově převráceno⁴⁵
 Obr. 10 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, postava lancknechta s praporem
 Obr. 11 Jost Amman, *A Standard-Bearer*⁴⁶
 Obr. 12 Jost Amman, *A Standard-Bearer Holding a Banner with a Cross*⁴⁶
 Obr. 13 Heinrich Aldegraver, *A Standard-Bearer in a Landscape*⁴⁶
 Obr. 14 Erhard Schoen, *Standard-Bearer*⁴⁶
 Obr. 15 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, Výjev klevetivých bab na mši
 Obr. 16 Albrecht Dürer (?), *The Devil And the Garrulous Women at Mass*⁴⁸
 Obr. 17 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, výjev David a Goliáš
 Obr. 18 Hans Lautensack, *David Throws a Stone at Goliath*, stranově převráceno⁴⁹
 Obr. 19 Erhard Schoen, *David Throws a Stone at Goliath*⁴⁹
 Obr. 20 Virgil Solis, *David and Goliath*⁴⁹
 Obr. 21 Jost Amman (?), *David and Goliath*⁴⁹
 Obr. 22 Boční fasáda domu č.p. 9 – Knížecího, výjev lovu
 Vlevo: Obr. 23 Virgil Solis, *A Stug Hunt with a Hunter on Horseback and Six Hounds*⁵⁰
 Vpravo: Obr. 24 Virgil Solis, *A Pack of Hounds Chasing a Stag, a Hind and a Hare*⁵⁰

- Vlevo: Obr. 25 Virgil Solis (dílno), *A Stag Hunt*⁵⁰
 Vpravo: Obr. 26 Virgil Solis (dílno), *A Stag Hunt*⁵⁰
 Vlevo: Obr. 27 Jost Amman, *A Stag Hunt*, stranově převráceno⁵⁰
 Vpravo: Obr. 28 Hans Brosamer, *A Stag Hunt*, stranově převráceno⁵⁰
 Obr. 29 Boční fasáda č.p. 9 – Knížecího domu, výjev se slonem
 Obr. 30 Virgil Solis, *An Elephant*⁵¹
 Obr. 31 Virgil Solis, *An Elephant Beside a Suit of Armour*⁵¹
 Obr. 32 Virgil Solis, *An Elephant-Drawn Chariot*⁵¹
 Obr. 33 Jost Amman, *An Elephant Towards the Right*, stranově převráceno⁵¹
 Obr. 34 Jost Amman, *Elephants with Fighting Towers Ascending into Hills*⁵¹
 Vlevo: Obr. 35 Albrecht Dürer, *The Crossroads-Fool*⁵²
 Vpravo: Obr. 36 Albrecht Dürer, *The Marriage-For-Money Fool*⁵²
 Obr. 37 Albrecht Dürer, *The Medicant-Fool*⁵²
 Obr. 38 Erhard Schoen, *Concerning a Woman's Reputation*⁵²
 Obr. 39 Erhard Schoen, *Eleven Fools*⁵²
 Obr. 40 Boční fasáda č.p.9 – Knížecího domu, výjev s bláznem
 Obr. 41 H.S.Beham, *The Nobble Man and a Lady*⁵²

Obr. 42 Uliční fasáda domu č.p. 28, levá část

Obr. 43 Uliční fasáda domu č.p.28, pravá část

Obr. 44 Uliční fasáda domu č.p. 28, výjev s aktem ženy a básní ⁷³

Obr. 45 Uliční fasáda domu č.p. 28, výjev se Samsonem

Obr. 46 Albrecht Dürer, *Samson Rending the Lion* ⁷⁷

Obr. 47 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a bláznem

Obr. 48 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a bláznem

Obr. 49 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a bláznem

Obr. 50 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a bláznem

Obr. 51 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a bláznem, hlava blázna

Obr. 52 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výjevu s akty a bláznem, hlavy žen

Obr. 53 Boční fasáda domu č.p. 28, fragment výzdoby cimbuří nad výjevem s akty a bláznem

Obr. 54 Boční fasáda č.p. 28, pravděpodobná signatura sgrafitáře u výjevu s akty a bláznem

Obr. 55 Boční fasáda č.p. 28, pravděpodobná signatura sgrafitáře „SR“ v grafickém zvýraznění

Obr. 56 Uliční fasáda č.p. 29 – školy (?), levá část

Obr. 57 Uliční fasáda č.p. 29 – školy (?), střední část

Obr. 58 Uliční fasáda č.p. 29 – školy (?), pravá část

Obr. 59 Boční fasáda č.p. 29 – školy (?)

- Obr. 60 Uliční fasáda domu č.p.29, výjev Hercules zabíjí Caca
 Obr. 61 H.S.Beham, *Hercules and Cacus*, stranově převráceno ⁹⁰
 Obr. 62 Uliční fasáda č.p. 29, (údajný) výjev Hercules a kentaur Nessus, neidentifikováno
 Obr. 63 H.S Beham, *Hercules and Iole* ⁹¹
 Obr. 64 H.S. Beham, *Hercules and the Hydra* ⁹¹
 Obr. 65 Uliční fasáda č.p. 29, výjev Herkules a kentaury
 Obr. 66 H.S. Beham, *Hercules and the Centaurs* ⁹²
 Vlevo: Obr. 67 Boční fasáda č.p. 29, Výjev Triumf Bakchův
 Vpravo: Obr. 68 Georg Pencz, *The Triumph of Bacchus* ⁹⁴

Obr. 69 Uliční fasáda č.p.29, cimbuří s hlavami, levá část

Obr. 70 Uliční fasáda č.p.29, cimbuří s hlavami, střední část

Obr. 71 Uliční fasáda č.p.29, cimbuří s hlavami, pravá část

- Obr. 72 Virgil Solis, *Frieze with Six Busts* ⁹⁵
Obr. 73 Virgil Solis, *Three Busts in Medallions on a Mauresque Frieze,*
Busts of a Young Woman, a King and a Queen in Medallions on a Mauresque Frieze ⁹⁵
Obr. 74 Virgil Solis, *Busts of Two Women and a man in Medallions on a Mauresque Frieze* ⁹⁵
Obr. 75 Virgil Solis, *Frieze with Four Heads of Men in Medallions* ⁹⁵
Obr. 76 Jost Amman, *Eight Busts of Men and Women* ⁹⁵

Obr. 77 Parkánová fasáda č.p. 30 – Literárské školy (?)

Obr. 78 Fasáda domu č.p. 33 – fary

Obr. 79 Fasáda domu č.p. 33 – fary, scéna Poslední večeře Páně

Obr. 80 Virgil Solis, *The Last Supper*¹⁰⁷

Obr. 81 Albrecht Dürer, *The Last Supper*¹⁰⁸

Obr. 82 Fasáda č.p. 36 – U Sv. Kryštofa

Obr. 83 Fasáda domu č.p. 36 – U Sv. Kryštofa, výjev se Svatým Kryštofem

Obr. 84 Christofel van Sichem, *Saint Christopher* ¹¹⁶

Obr. 85 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu

Obr. 86 Boční fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu

Obr. 87 Fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, starší nedatovaná fotografie

- Vlevo:* Obr. 88 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, pištec
Vpravo: Obr. 89 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, bubeník
 Obr. 90 Jost Amman, *Procession of Soldiers*, detail ¹²⁵
Vlevo: Obr. 91 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, praporečník
Vpravo: Obr. 92 Jost Amman, *The Standard-Bearer* ¹²⁵
Vlevo: Obr. 93 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, kopinník
Vpravo: Obr. 94 Jost Amman, *The Attendants*, detail ¹²⁵
 Obr. 95 Čelní fasáda č.p. 41 – Rumpálova domu, scéna bitvy, starší nedatovaná fotografie
 Obr. 96 Antonio Tempesta, *Battle Scenes I* ¹²⁶
 Obr. 97 Antonio Tempesta, *Battle Scenes I* ¹²⁶
 Obr. 98 Antonio Tempesta, *Battle Scenes I* ¹²⁶
 Obr. 99 Antonio Tempesta, *Battle Scenes II* ¹²⁶

Obr. 100 Fasáda domu č.p. 61

Obr. 101 Čelní fasáda č.p. 71 – Husova domu, levá část

Obr. 102 Čelní fasáda č.p. 71 – Husova domu, pravá část

Obr. 103 Nároží č.p. 71 – Husova domu

Obr. 104 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu

- Obr. 105 Čelní fasáda č.p. 71 – Husova domu, rožmberský jezdec
Obr. 106 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu, výjevy na atice
Obr. 107 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu, výjevy na atice
Obr. 108 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu, výjevy na atice
Obr. 109 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu, výjevy na atice
Obr. 110 Boční fasáda č.p. 71 – Husova domu, výjevy na atice